

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาจังหวัดจันทบุรี” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการจัดการความรู้ในการดำเนินการ ความสำเร็จและปัจจัยแห่งความสำเร็จ อย่างเป็นระบบ และเตรียมการขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ ซึ่งหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการประชุมกลุ่มย่อย คณะผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปและสรุปผลการศึกษา ซึ่งสามารถนำเสนอได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

4.1 ผลการสำรวจ รวบรวม จัดทำฐานข้อมูลทุนทางสังคม และพัฒนาทุนทางสังคมที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านปลั้ว (คลองเวฬุ) จังหวัดจันทบุรี

4.1.1 บริบททุนทางสังคมของชุมชนบ้านปลั้ว (คลองเวฬุ) จังหวัดจันทบุรี

ผลการสำรวจ รวบรวมข้อมูล พบว่า ชุมชนปลั้ว มีที่มาของชื่อชุมชนที่เกิดจากชายที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มีรูปร่างอก 3 วา หน้า 3 คอก มีหัวที่ใช่เป็นเขาควย และเวลาพบปะเพื่อน ๆ มักจะมีการตบหัวหยอกล้อกัน วันหนึ่งมีการหยอกล้อแล้วปัดหัวที่เสียอยู่ที่ผมหล่นหายไป ภายหลังมีผู้อื่นมาพบเห็นหัวเขาควยนั้นจึงถามไถ่กันว่าใครมาปัดหัวหล่นที่นี้ จึงมีการตั้งชื่อชุมชนตรงที่นี้ว่า “ปัดหัว” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “ปลั้ว” จนถึงปัจจุบัน (Trave12gsguid online, 2565) ปลั้ว ในอดีตเป็นป่าดงดิบมีทั้งสัตว์ป่าและไขป่า ด้วยเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงมีการย้ายถิ่นและการจับจองพื้นที่ทำกินจนถึงปัจจุบัน จากการลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลทุนมนุษย์ สามารถนำเสนอรายละเอียดในตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ทุนมนุษย์ของชุมชนบ้านปลั้ว (คลองเวฬุ)

ทุนมนุษย์	รายละเอียด
นายกเทศบาลตำบลปลั้ว	นายอรรณ พงศ์ศักดิ์
สมาชิกสภาเทศบาลตำบลปลั้ว	นายปรีชา กลิ่นขจร ประธานสภาเทศบาลตำบลปลั้ว นายมานะ วงษ์สุข รองประธานสภาเทศบาลตำบลปลั้ว

ทุนมนุษย์	รายละเอียด
	นางภาสินี หัตถ์ลี เลขานุการสภาเทศบาลตำบล ปัลลิวี นายขวัญชัย เด่นดวง สมาชิกสภาเทศบาล นายจเร รักษา สมาชิกสภาเทศบาล นายอดุลย์ คำพล สมาชิกสภาเทศบาล นายวิเชียร โกสินานนท์ สมาชิกสภาเทศบาล นางอร่าม รสฟุ้ง สมาชิกสภาเทศบาล นางวราวัลย์ เกษราธิคุณ สมาชิกสภาเทศบาล นายวิรัตน์ กะวิ สมาชิกสภาเทศบาล นายพงษ์ศักดิ์ ปรางจันทร์ สมาชิกสภาเทศบาล นายเสน่ห์ ปิ่นกลาง สมาชิกสภาเทศบาล
กำนัน	นายไพฑูรย์ เด่นดวง หมู่ที่ 3 บ้านมะทาย
ผู้ใหญ่บ้าน	นายประจัน รักษา หมู่ที่ 2 บ้านปัลลิวี (คลองเวฬุ)
ผู้นำกลุ่มศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน บ้านปัลลิวี และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปัลลิวี โมเดล	นายรัฐไท พงษ์ศักดิ์
ปราชญ์ชุมชนปัลลิวี	นายพั้ว คำสัตย์ ปราชญ์ชุมชนด้านเครื่องจักสาน นางปราณี คำสัตย์ ปราชญ์ชุมชนด้านน้ำพริกแกง นางวิภาพร รักษา ปราชญ์ชุมชนด้านอาหารพื้นบ้าน นายรัฐไท พงษ์ศักดิ์ ปราชญ์ชุมชนด้านเกษตรอินทรีย์
จำนวนประชากร	ครัวเรือน 3,143 ครัวเรือน ชาย 3,809 คน หญิง 3,733 คน (งบประมาณ พ.ศ. 2565 เทศบาลตำบลปัลลิวี)
การประกอบอาชีพของประชากร	ประกอบอาชีพเกษตรกรรม 90% ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป 5% ประกอบอาชีพรับราชการ 3% ประกอบอาชีพอื่น ๆ 2% (งบประมาณ พ.ศ. 2565 เทศบาลตำบลปัลลิวี)

จากตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นความหลากหลายของทุนมนุษย์ของชุมชนบ้านปฎิวี (คลองเวฬุ) ที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกัน รวมถึงความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญา ทักษะ ความชำนาญ การ ประสบการณ์ และความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเชื่อมโยงสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

ประชากรในชุมชนบ้านปฎิวีส่วนใหญ่ปลูกบ้านเรือนอยู่ติดกันแบบไม่มีรั้วกัน บ้านที่มีบริเวณใกล้กันส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติ ลักษณะของบ้านจะเป็นบ้านชั้นเดียวเป็นบ้านปูนผสมไม้อยู่ติดถนนสายหลักของชุมชน สำหรับภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ สำหรับศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลามมีประชากรที่นับถือเป็นส่วนน้อย จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลในประเด็นทุนทางสถาบันของชุมชนบ้านปฎิวี (คลองเวฬุ) นำเสนอแสดงในตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ทุนทางสถาบันของชุมชนบ้านปฎิวี (คลองเวฬุ)

ทุนทางสถาบัน	รายละเอียด
เทศบาล	เทศบาลตำบลปฎิวี
วัด	วัดทุ่งบอน หมู่ที่ 1 วัดมะทาย หมู่ที่ 3 วัดจันทร์แสงสี หมู่ที่ 5 วัดทับนคร หมู่ที่ 6 วัดโป่งโรงเข็น หมู่ที่ 7 วัดคลองขวาง หมู่ที่ 9 วัดคลองเวฬุ หมู่ที่ 12
โรงเรียน	โรงเรียนบ้านทุ่งบอน หมู่ที่ 1 โรงเรียนวัดมะทาย หมู่ที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองสลอด หมู่ที่ 5 โรงเรียนบ้านทับนคร หมู่ที่ 6 โรงเรียนวัดน้ำรัก หมู่ที่ 6
สถานีตำรวจ	สถานีตำรวจชุมชนประจำตำบลหมู่ที่ 11
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านทุ่งบอน หมู่ที่ 1 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านมะทาย หมู่ที่ 3

ทุนทางสถาบัน	รายละเอียด
	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านทัพนคร หมู่ที่ 11
กลุ่มอาชีพ	กลุ่มหมู่บ้านเกษตรกรปถวี กลุ่มสันนิบาตเทศ กลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตร วิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปถวี
กลุ่มออมทรัพย์	กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

จากตารางที่ 4.2 นำเสนอทุนทางสถาบันของชุมชนบ้านปถวี (คลองเวฬุ) ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่ม หน่วยงาน และองค์กรท้องถิ่นในชุมชน การรวมตัว และการบูรณาการการทำงานตามบริบทของทุนทางสถาบัน ช่วยเสริมสร้างรากแก้วในชุมชนบ้านปถวี (คลองเวฬุ) ให้มีความเข้มแข็ง รวมถึงขอบข่ายหน้าที่ที่ชัดเจนของแต่ละสถาบันในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้ลดความยุ่งยาก และขั้นตอนในการทำงานเป็นอย่างดี

ชาวบ้านในชุมชนบ้านปถวีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของคนพื้นถิ่นในจังหวัดจันทบุรี ในอดีตคนในชุมชนมักจะมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลต่าง ๆ จะมีการจัดงานเพื่อความสนุกสนานทำให้เกิดการรวมตัวกันสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน แต่ในปัจจุบันความเจริญของเทคโนโลยีเข้ามา การติดต่อสื่อสารกันผ่านสื่อออนไลน์สะดวกขึ้น ส่งผลให้การนั่งรวมตัวพูดคุยของชาวบ้านในชุมชนลดน้อยลงตามไปด้วย การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง ทำให้ชาวบ้านเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องประสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันดังเช่นในอดีต ชาวบ้านในชุมชนเริ่มตระหนักถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นให้คงอยู่ จึงมีการรวมตัวกันเพื่อจัดงานประเพณีต่าง ๆ ให้กลับมาสู่ชุมชน จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และการศึกษาด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปถวี สามารถนำเสนอรายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปถวี (คลองเวฬุ)

ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม	รายละเอียด
ศาสนาในชุมชน	ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม
ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน	การเล่นส่ำบ้าท้องถิ่น เดือน 6 ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ และวงกลองยาวประจำตำบล

ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม	รายละเอียด
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	ด้านเครื่องจักสาน ด้านอาหารพื้นบ้าน ด้านการแปรรูปผลไม้ ด้านเกษตรอินทรีย์
การใช้หลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน	พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ภายใต้ความศรัทธาและการยึดมั่นในการดำเนินชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จากตารางที่ 4.3 นำเสนอความหลากหลายของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปลิว (คลองเวฬุ) ความแตกต่างทางศาสนา และอาชีพของคนในชุมชนมิใช่อุปสรรคในการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากทุกคนมีเป้าหมายเดียวกัน และเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพึ่งพากันและกัน นอกจากนี้ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนยังช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างสัมพันธภาพอันดีให้แก่คนในชุมชน มากไปกว่านั้น ภายใต้ความศรัทธา และการยึดมั่นในการดำเนินชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีคิดการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย และภูมิใจในตนเอง

ในอดีตบริเวณชุมชนบ้านปลิวเป็นป่าดงดิบ มีพื้นที่เป็นเนินสูง และที่ราบ ผู้คนมาอาศัยอยู่น้อย เมื่อหน่วยงานของรัฐได้เปิดเอกสิทธิ์ ได้แก่ นส.3 ก. สปก. ภบท. โฉนด ในการจับจองพื้นที่ จึงเริ่มมีการย้ายถิ่นเข้ามาจับจองพื้นที่ทำกิน โดยมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ในระยะแรกชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพทำนาเป็นหลัก ปัจจุบันมีการทำสวนผลไม้ และสวนยางจำนวนมาก โดยพื้นที่ในการทำสวนจะอยู่ห่างออกไปจากชุมชนประมาณ 10 กิโลเมตร บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่อยู่ในแนวเชิงเขาและใกล้น้ำตกปลิว หน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินการสนับสนุนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเข้าสู่ชุมชน จากการสำรวจข้อมูลของชุมชนบ้านปลิว พบว่า ชุมชนมีพื้นที่ทั้งหมด 210 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 131,257 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอชะอำ ห่างจากที่ว่าการอำเภอชะอำประมาณ 12 กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับอำเภอโป่งน้ำร้อน ทิศใต้ติดกับตำบลมะขาม ตำบลอ่างศิระ และอำเภอขลุง ทิศตะวันออกติดกับอำเภอขลุง และทิศตะวันตกติดกับตำบลฉนวน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปดังแสดงในตารางที่ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.4 ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านปถวี (คลองเวฬุ)

ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	รายละเอียด		
ลักษณะภูมิประเทศและสภาพพื้นที่	ตำบลปถวีมีหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งบอน หมู่ที่ 2 บ้านปถวี (คลองเวฬุ) หมู่ที่ 3 บ้านมะทาย หมู่ที่ 4 บ้านนาไทร หมู่ที่ 5 บ้านหนองสลด หมู่ที่ 6 บ้านทัพนคร หมู่ที่ 7 บ้านโป่งโรงเข็น หมู่ที่ 8 บ้านหินลาด หมู่ที่ 9 บ้านคลองขวางพัฒนา หมู่ที่ 10 บ้านทุ่งด่าน หมู่ที่ 11 บ้านออกพกพัฒนา หมู่ที่ 12 บ้านคลองเวฬุ		
อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน	ทิศเหนือ ร้อน	ติดต่อกับ ทิศใต้	อำเภอโป่งน้ำ ตำบลมะขาม ตำบลอ่างศิรี อำเภอขลุง อำเภอขลุง ตำบลฉม้น
แหล่งน้ำธรรมชาติ	สระหลวง หมู่ที่ 1 หนองจิก หมู่ที่ 1 หนองโบสถ์ หมู่ที่ 1 สระภัยแล้ง หมู่ที่ 1 สระน้ำสนามกีฬาทุ่งบอน หมู่ที่ 1 สระน้ำทุ่งนาตัก หมู่ที่ 2 สระน้ำหนองบัว หมู่ที่ 2 หนองคง หมู่ที่ 3 หนองไธ้ หมู่ที่ 3		

ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	รายละเอียด
	หนองสลอดใน หมู่ที่ 5 สระหลวงบ้านทัพนคร หมู่ที่ 6 สระน้ำซอยเขาเจดีย์ หมู่ที่ 8 อ่างเก็บน้ำบ้านหินลาด หมู่ที่ 8 สระน้ำทุ่งปรกิต หมู่ที่ 10 สระน้ำสาธารณะประโยชน์ป่าชุมชน หมู่ที่ 10 ฝายน้ำล้นคลองทัพนคร(ทุ่งผีเหนือ) หมู่ที่ 6 น้ำตกชำปาง น้ำตกปถวี
ระบบสาธารณูปโภคและสถานที่ สาธารณประโยชน์	ไฟฟ้าเข้าถึง 12 หมู่บ้าน ประปาหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11)
การคมนาคม	ถนนลาดยาง 17 สาย ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 15 สาย ถนนดินลูกรัง 97 สาย

จากตารางที่ 4.4 ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนบ้านปถวี (คลองเวหุ) จะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านปถวี (คลองเวหุ) มีความได้เปรียบของสภาพทางภูมิศาสตร์เหมาะกับการทำการเกษตร อาณาเขตของชุมชนติดต่อกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขา รวมถึงมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่หลากหลาย ชุมชนตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมือง จังหวัดจันทบุรี โครงสร้างพื้นฐาน และการคมนาคมขนส่งจึงมีความสะดวกสบาย มากไปกว่านั้น โลจิสติกส์และการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ทำให้ลดข้อจำกัด และระยะเวลาในการขนส่งสินค้าของชุมชน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

4.1.2 การพัฒนาทุนทางสังคมที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

การพัฒนาทุนทางสังคมที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคของสวนเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดล หมู่บ้านปถวี (คลองเวหุ) หมู่ที่ 2 ตำบลปถวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เกิดจากการขับเคลื่อน โดยนายรัฐไท พงษ์ศักดิ์ (ประธานเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดล) ซึ่งเริ่มจากการรวมกลุ่ม 3 สวน เพื่อริเริ่มทำสวนเกษตรอินทรีย์ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งปัจจุบัน

ได้มีสมาชิกและเครือข่ายเกษตรกรที่มุ่งเน้นการทำสวนเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นขยายเป็น 22 สวน โดยผ่านการรับรองมาตรฐานจากการประเมินของหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการได้รับรางวัลระดับประเทศ และมีเครือข่ายมากกว่า 20 เครือข่ายสะท้อนถึงการพัฒนาทุนทางสังคมที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค จากการศึกษาเชิงลึก ผลการศึกษา พบว่าหมู่บ้านปลิวี (คลองเวฬุ) ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. มาตรฐาน Organic Thailand สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards – ACFS) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ เครื่องหมายรับรองปัจจัยการผลิต แหล่งการผลิตหรือผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ โดยได้รับการรับรองจาก กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมปศุสัตว์ และกรมประมง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) เกษตรกรต้องไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ หรือพ่อแม่พันธุ์พืชที่ทำการตัดแต่งพันธุกรรม
- 2) ปุ๋ยได้มาจากธรรมชาติ หรือมีการผลิตขึ้นเองภายในฟาร์ม เช่น ปุ๋ยพืชสด
- 3) ใช้หมักและแมลงในการกำจัดศัตรูพืช ให้เป็นห่วงโซ่อาหาร
- 4) ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ และจุลินทรีย์ ในการปรับปรุงดิน
- 5) เกษตรกรต้องสร้างสิ่งกีดขวาง เพื่อป้องกันสารเคมีจากแปลงข้างเคียงที่จะเข้ามาสู่ฟาร์ม โดยการทำคันดินกั้นระหว่างแปลง การขุดคูน้ำ และการปลูกพืชเป็นแนวป้องกัน
- 6) เกษตรกรต้องไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิดในทุกขั้นตอนการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ฮอริโมน ยาปฏิชีวนะ
- 7) ในการเปลี่ยนจากเกษตรธรรมดาเป็นเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรต้องมีการเว้นช่วงเวลาเรียกว่า ช่วงเวลาปรับเปลี่ยน ซึ่งระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนจะมีระยะเวลาที่แตกต่างกันตามชนิดพืช

2. มาตรฐานการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee Systems : PGS) เป็นระบบการรับรองคุณภาพที่มุ่งเน้นการรับประกันคุณภาพในท้องถิ่น โดยการรับรองเกษตรกรผู้ผลิตขึ้นอยู่กับกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐานของความไว้วางใจ สังคมเครือข่าย และการแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการรับประกันความเป็นอินทรีย์ที่เกิดจากกระบวนการทางสังคมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการปรับปรุงสภาพภูมิสังคมของท้องถิ่น และสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรรายย่อยในฐานะผู้ผลิตและผู้ประกอบการในการพัฒนาตลาดท้องถิ่นซึ่งทำให้ลูกค้าสามารถแยกผลิตภัณฑ์อินทรีย์จากสินค้าปกติได้ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเข้าสู่การผลิตมากขึ้น นำไปสู่การสร้างตลาดทางเลือกเศรษฐกิจอาหารท้องถิ่น และการใช้พลังงานในการผลิตและการขนส่งอาหารสั้นลง สร้างสังคมชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูลส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. หมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industry Village : CIV) ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี กระทรวงอุตสาหกรรม หมู่บ้านแห่งความสมดุลที่นำทุนวัฒนธรรม วิถีชีวิตมาผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบ เพื่อสร้างมูลค่าใหม่ของสินค้าที่ระลึกจากชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดมูลค่าใหม่ทางเศรษฐกิจบนแนวคิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

4. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของกระทรวงมหาดไทย ระดับ “อยู่ดี กินดี” ผ่านเกณฑ์ จำนวน 17-22 ตัวชี้วัด เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วยกิจกรรม ดังนี้

- 1) ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ปรับปรุง ทบทวนแผนพัฒนากลุ่ม และบรรจุไว้ในแผนชุมชน
- 3) ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนพัฒนากลุ่ม
- 4) เพิ่มพูนทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม
- 5) จัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวม ส่งเสริมความเป็นครัวเรือนต้นแบบ จัดทำเป็นเอกสารองค์ความรู้ เพื่อเผยแพร่ขยายผล

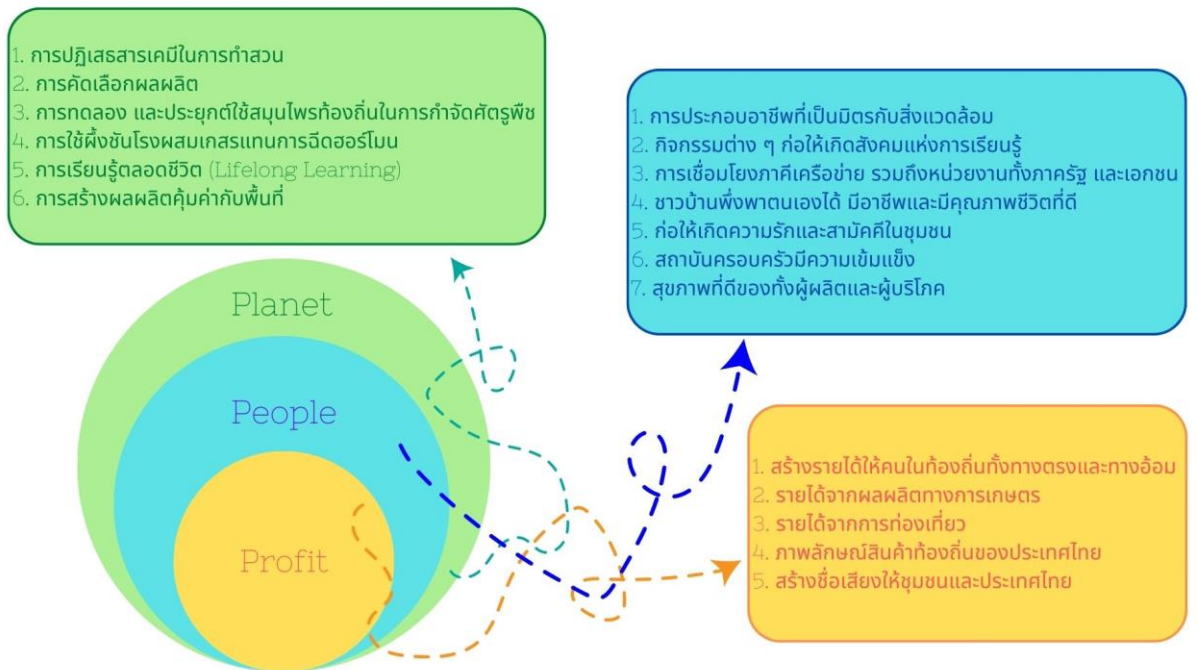
6) ประเมินความสุขมวลรวมของชุมชน (Gross Village Happiness: GVH)

5. รางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาพืชอินทรีย์ ปี พ.ศ. 2562 โดยนายรัฐไท พงษ์ศักดิ์ (ประธานกลุ่มปลั้วโมเดล) เป็นหนึ่งในเกษตรกรที่พลิกวิถีการทำสวนไม้ผลจากระบบเคมีเป็นระบบอินทรีย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 โดยใช้เวลากว่า 10 ปี ในการเรียนรู้ ทดลอง และประยุกต์ใช้สมุนไพรท้องถิ่น เช่น หนอนตายอยาก สะเดา ยาสูบ บอระเพ็ด ฯลฯ เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบทำสูตรน้ำหมักกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช

กิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการผลิตและการบริโภค

สวนเกษตรอินทรีย์กลุ่มปลั้วโมเดลผลิตสินค้าทางเกษตรจัดจำหน่ายทั้งตลาดในประเทศ และต่างประเทศ ในชื่อสินค้า “ปลั้วโมเดล” อีกทั้งยังเป็นศูนย์เรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์ โดยมีแนวคิดที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของคนในครอบครัวเป็นหลัก จากนั้นจึงขยายไปสู่ระดับชุมชนที่เผชิญกับความลำบาก เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์เป็นการอิงกับธรรมชาติ และใช้ระยะเวลาเวลานานกว่าจะเห็นผล เช่น การใช้ฝั่งชันโรงที่เลี้ยงไว้ได้ต้นเป็นตัวผสมเกสรแทนการฉีดฮอร์โมน การฉีดพ่นสมุนไพรและการใส่ปุ๋ยหมักเพื่อดูแลต้นมังคุดทดแทนการใช้สารเคมี เป็นต้น ความใส่ใจการผลิตที่เน้นความปลอดภัยทั้งต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งอาจมองเห็นเป็นตัวเลขทางเศรษฐกิจได้ไม่ชัดเจนเท่าคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามความยั่งยืนและแนวโน้มในการทำสวนเกษตรอินทรีย์ช่วยสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนปลั้วให้ดีขึ้น แนวทางการทำสวนอินทรีย์เกิด

จากสมาชิกในกลุ่ม และเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทุก ๆ วันที่ 20 ของเดือน ต่อยอดกลายเป็นศูนย์วิจัยเกษตรภาคประชาชน ที่มีทั้งเกษตรกร อาจารย์มหาวิทยาลัย และนักวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐเข้าร่วม การแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องและหลากหลาย ทำให้เกิดการบูรณาการทำงาน และการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ โดยใช้ฐานภูมิปัญญาและประสบการณ์ของชาวบ้านในชุมชน ในที่นี้สามารถนำเสนอกิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ภายใต้แนวคิด 3 เสาหลักสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Triple Bottom Line) แสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 4.1 กิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของหมู่บ้านป้ถวี (คลองเวฬุ) ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

1. สิ่งแวดล้อมและโลก (Planet)

ป้ถวีโมเดล เป็นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร ต่อยอดเชิงธุรกิจชุมชนที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างยิ่ง การปฏิเสธรสเคมีในการทำสวน การคัดเลือกผลผลิตอย่างใส่ใจในทุกขั้นตอน การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ของสมาชิกในการทดลอง และประยุกต์ใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการทำจัดศัตรูพืช การใช้ฝั้งชั้นโรงผสมเกสรแทนการฉีดฮอร์โมน การสร้างผลผลิตค้บค้บพื้นที่ ล้วนเป็นกิจกรรมที่คำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น

2. มนุษย์และสังคม (People)

สวนเกษตรอินทรีย์กลุ่มป้ถวีโมเดลกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดแนวคิดการประกอบ

อาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์ กระบวนการผลิตจนถึงมือผู้บริโภคทุกขั้นตอนปราศจากสารเคมี และมีความพิถีพิถันใส่ใจความละเอียดในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย รวมถึงหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ในการเสริมหนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทำให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเองได้ ชาวบ้านมีอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ก่อให้เกิดความรักและสามัคคีในชุมชน สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งเนื่องจากเกิดกิจกรรมภายในครอบครัว และสุขภาพที่ดีของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

3. กำไรและค่าตอบแทนจากการดำเนินกิจการ (Profit)

ผลผลิตที่เกิดจากการทำสวนเกษตรอินทรีย์กลุ่มปถวิโมเดลให้ความสำคัญกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตของมนุษย์ที่ดี มีสังคมที่มีความสุข อีกทั้งเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานทั้งระดับชุมชน และระดับประเทศ นำไปสู่การดำเนินการทางธุรกิจที่ได้ผลลัพธ์มาเป็นกำไรและค่าตอบแทนจากการดำเนินกิจการในที่สุด สร้างรายได้ให้คนในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น รายได้จากการผลิตทางการเกษตร รายได้จากการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์สินค้าท้องถิ่นของประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาไปในวงกว้าง และสร้างชื่อเสียงให้ชุมชนและประเทศไทยด้วย

กิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

กิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมเป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านปถวิ (คลองเวฬุ) หมู่ที่ 2 ตำบลปถวิ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี สวนเกษตรอินทรีย์กลุ่มปถวิโมเดล ในมิติด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสามารถนำเสนอดังตารางที่ 4.5 ดังนี้

ตารางที่ 4.5 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมิติด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของหมู่บ้านปถวิ (คลองเวฬุ)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	กิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของหมู่บ้านปถวิ
1. ความพอประมาณ	การจัดการพื้นที่ทางการเกษตร และการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ โดยการผลิตสินค้าทางการเกษตรตามศักยภาพของคนในท้องถิ่นในที่ดินทำกินของตน ก่อให้เกิดความรัก ภาคภูมิใจ และความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นตน
2. ความมีเหตุผล	การจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านปถวิ (คลองเวฬุ) ได้พิจารณาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการประกอบอาชีพ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	กิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของหมู่บ้านปถวี
	<p>เกษตรกรรมที่สามารถสร้างนวัตกรรมทางสังคมบนพื้นฐานความเป็นไปได้ตามศักยภาพชุมชน เช่น การใช้ผังชั้นโรงในการผสมเกสรให้แก่พืชสวนเพื่อเพิ่มผลผลิต เป็นต้น หากใช้สารเคมีในการทำการเกษตรผลที่ตามมานอกจากทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายแล้วยังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ด้วย</p>
3. ภูมิคุ้มกัน	<p>กลุ่มปถวีโมเดล หมู่ 2 บ้านปถวี (คลองเวฬุ) คำนึงถึงความท้าทาย และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้อยู่ในเวทีระดับประเทศ และระดับโลกได้อันจะเห็นได้จากการผ่านการประเมินมาตรฐานต่าง ๆ ซึ่งสามารถสร้าง และต่อยอดการจัดการและการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน อาทิ ธนาคารผังชั้นโรง เป็นการบริหารผังชั้นโรง โดยการยืมและฝากผังชั้นโรง เงื่อนไขคือ สวนที่ต้องการยืมหรือฝากผังชั้นโรงต้องอยู่ภายใต้กติกาของกลุ่มที่เน้นการจัดการเกษตรอินทรีย์ อีกทั้งยังกำหนดอัตราดอกเบี้ย เช่น ยืม 5 ลัง คืน 7 ลัง (จ่ายดอกเบี้ย 2 ลัง) ฝาก 5 ลัง ได้คืน 6 ลัง (ได้ดอกเบี้ยเพิ่ม 1 ลัง) เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวบ้านยังสามารถนำน้ำผึ้ง และไข่ ผังชั้นโรงไปแปรรูปเป็นสบู่ โลชั่นบำรุงผิว และแชมพู ได้อีกด้วย</p>
4. เงื่อนไขความรู้	<p>การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ของสมาชิกในกลุ่มปถวีโมเดล ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน โดยการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ในระดับชุมชน และระดับประเทศ เช่น การตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนบ้านปถวี นอกจากนี้ยังร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเพื่อหนุนเสริมองค์ความรู้ใหม่ ๆ ก่อให้เกิดนวัตกรรมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์อีกด้วย เช่น การตั้งศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อีกทั้งประชาชนต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์</p>

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	กิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของหมู่บ้านปถวิ
	สิ่งแวดล้อมศึกษาด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาผิงสายพันธุ์ ชั้นโรง เป็นต้น
5. เงื่อนไขคุณธรรม	<p>การทำงานเกษตรอินทรีย์ต้องใช้ความอดทนและตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม (Planet) มนุษย์ (People) และกำไรในจากการประกอบกิจการ (Profit) โดยยึดมั่นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในเรื่อง “การพึ่งพาตนเอง” การตั้งเป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต้องมีสัจจะ มีวินัย มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักรับผิดชอบในการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ</p>

ตารางที่ 4.5 แสดงการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมิติด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนของหมู่บ้านปถวิ (คลองเวฬุ) โดยนายรัฐไท พงษ์ศักดิ์ (ประธานกลุ่มปถวิโมเดล) สวณเกษตรอินทรีย์กลุ่มปถวิโมเดล เป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน โดยมุ่งเน้น “การระเบิดจากข้างใน” เน้นการสร้างคามเข้มแข็งให้คนในชุมชนให้มีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาก่อน แล้วจึงค่อยนำจุดแข็งของชุมชนออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน ซึ่งหลายชุมชนที่ไม่มีโอกาสเตรียมตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความล้มเหลวในการพัฒนาท้องถิ่นได้ กิจกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของหมู่บ้านปถวิ (คลองเวฬุ) เน้นการจัดการแบบพึ่งพิงธรรมชาติ และเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

4.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการผลิตและการบริโภคของชุมชนบ้านปถวิ (คลองเวฬุ) เกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล จังหวัดจันทบุรี

การศึกษาเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคของชุมชนบ้านปถวิ (คลองเวฬุ) เกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล จังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะจง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะลึกจำนวนทั้งหมด 7 คน และการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 14 คน เพื่อให้ได้ประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการผลิตและการบริโภคปถวิโมเดล ชุมชนบ้านปถวิ (คลองเวฬุ) โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล

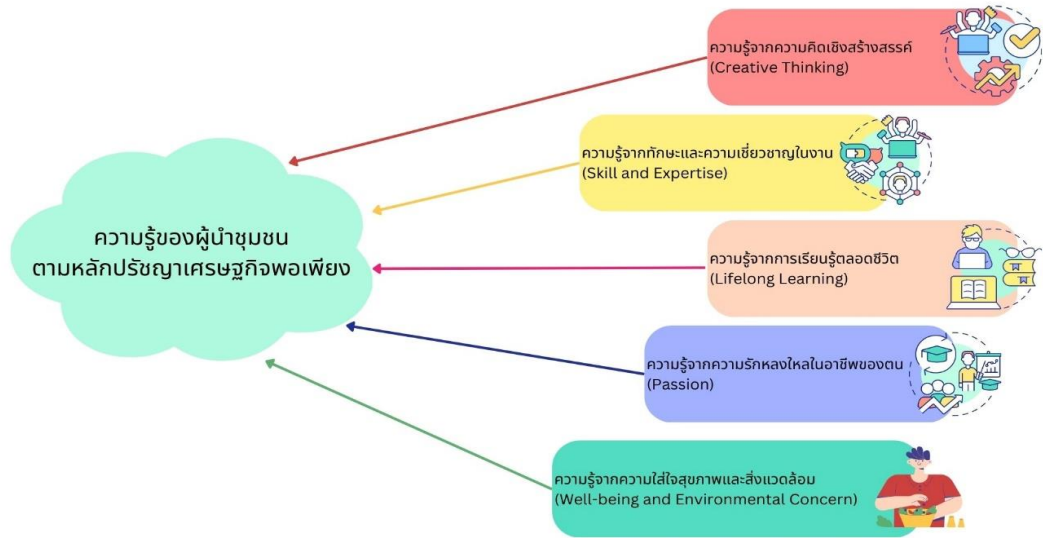
4.2.1.1 ความรู้ของผู้นำชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคมาใช้ในชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนปถวิโมเดล พบว่า แนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์เริ่มจากการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ของพระครูสุวรรณโพธิ์ธรรม หรือพระอาจารย์มนัส ขนติธมโม เจ้าคณะตำบลตลาดและเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ทอง ต.แสง อ.เมืองจันทบุรี จ.จันทบุรี ซึ่งท่านได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยการก่อตั้งและขับเคลื่อนกองทุนสะสมทรัพย์จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นกองทุนที่ส่งเสริมให้เกิดการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในหมู่เพื่อนฝูง ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแลกันและกัน จากนั้นพระอาจารย์มนัสได้พัฒนาต่อยอดแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่ทรงสอน “ให้พึ่งพาตนเองและพัฒนาให้ดีขึ้นจนเกิดความยั่งยืน” โดยเริ่มจากการที่สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรและมีทำการเกษตรทั้งการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี ทำให้มีความเสี่ยงต่อสารพิษตกค้างที่อยู่ในพืชและผลไม้ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกายของมนุษย์และผลเสียต่อระบบนิเวศ ซึ่งเห็นได้จากสมาชิกหรือคนในครอบครัวของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บางคนป่วยจากระบบหายใจหรือบางคนเป็นมะเร็งเนื่องจากการสะสมของสารเคมีในร่างกาย ทั้งการรับประทานอาหารที่มีสารเคมีตกค้าง เช่น เกษตรกรบางคนเสียชีวิตจากผลผลิตที่ตกหล่นจากต้นหรือผลผลิตที่ขนาดไม่ได้มาตรฐานตามท้องตลาดจึงเก็บนำมารับประทานเองในครอบครัวทันทีที่ได้รับสารเคมีที่ตกค้างจากผลผลิตนั้น อาจเนื่องมาจากการขาดการตระหนักรู้อันตรายจากสารเคมีอย่างแท้จริง หรือความต้องการให้ผลผลิตเติบโตเร็วได้ปริมาณมากเพื่อทำราคาได้สูงในท้องตลาด พระอาจารย์มนัสจึงได้ริเริ่มนำกลุ่มชาวบ้านเข้าร่วมการทำเกษตรอินทรีย์ปราศจากสารเคมีโดยเริ่มจากให้ความรู้แก่ชาวบ้าน การให้ชาวบ้านเข้าไปฝึกอบรมและเรียนรู้เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ การเข้าศึกษาดูงานของกลุ่มชุมชนอื่นๆที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ อาทิ ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง จังหวัดชลบุรี สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (สท.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ศูนย์วิจัยเกษตรภาคประชาชน จันทบุรี เป็นต้น ผู้นำชุมชนปถวิโมเดลได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าในช่วงเวลานั้นเขาเริ่มมีปัญหากับสุขภาพจากการดูแลสวนผลไม้โดยใช้สารเคมีทั้งการบำรุงและกำจัดโรคและแมลงจึงมีความตั้งใจที่จะเลิกใช้สารเคมี โดยกล่าวว่า “...ระยะหลังผมเข้าไปดูแลสวนทุเรียนไปพ่นยาพอสักเดือนนี้ผมไม่ได้เลย เวียนหัวนอนซมไปสองสามวันไปหาหมอตรวจดูพบที่มีการสะสมสารเคมีในกระแสเลือดมาก เลยมาคิดว่าถ้าเป็นแบบนี้ต่อเราจะไม่ไหวเอา แล้วพอพระอาจารย์มนัสท่านให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไปเรียนรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ผมก็ไปกับกลุ่มเข้าไปเรียนรู้ตามที่อบรม แล้วถามจากคนที่

เขาเคยทำ หรือหาข้อมูลเองบ้าง เลยตัดสินใจหักดิบการไม่ใช้สารเคมีในสวนของผมเลย คือไม่ใช้สารเคมีหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์เลยครับ...” ในขณะที่หนึ่งในแกนนำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลอีกท่านกล่าวว่า “...เราก็มาคิดๆคิดว่าทำสวนใช้เคมีมันได้ผลผลิตเยอะ ได้เงินเยอะจริงแต่มันไม่คุ้มกับการที่ต้องเอาเงินจากการขายผลไม้ นั้นมารักษาตัวเราต่อ สู้ทำได้น้อยแต่สุขภาพเราดีขึ้นดีกว่า...” อย่างไรก็ตามในระยะเวลาเริ่มต้นมีเพียงแค่สวนเดียวในชุมชนปฎิวัติที่ทำการเกษตรอินทรีย์แบบหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ซึ่งต้องลองผิดลองถูกตามลำพัง เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์ในสวนผลไม้โดยเฉพาะทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกองมีความเปราะบางต่อโรคพืชและแมลง จึงทำให้การทำเกษตรอินทรีย์แบบหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ในระยะแรกเกิดความเสียหายทั้งต้นและผลผลิต ต้นทุเรียนหลายต้นตายจากโรคและแมลงต่างๆ ผลผลิตลดลงจำนวนมาก ผู้นำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลกล่าวว่า “...ระยะแรกสวนผมเสียหายมากครับ ต้นทุเรียนตายไปเยอะเพราะเราทำอินทรีย์แบบเต็มตัว แต่สวนข้างๆยังไม่ได้ทำกัน แมลงเข้าหาสวนผม ก็ต้องหาวิธีแก้กันไป ผลผลิตออกมาตอนช่วงเปลี่ยนมาเป็นอินทรีย์ได้ประมาณสัก 20 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับเมื่อทำเคมี แต่ดีที่ผมมีการปลูกผสมผสานทุเรียนตาย ก็มีมังคุด เงาะ มาทดแทนในส่วนที่เสียหายไปได้บ้าง ผมล้มลุกคลุกคลานมาร่วม 10 ปีกว่าจะเริ่มเห็นผล...” แต่ด้วยความศรัทธาและยึดมั่นในการใช้ชีวิตตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในความเพียรไม่ท้อถอยจึงทำให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้นำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลได้กล่าวว่า “...ผมมีความเชื่อมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางของในหลวง ร.9 ผมไม่เคยท้อ แต่มาคิดหาวิธีแก้ปัญหาโดยการถามผู้รู้แบบภูมิปัญญาชาวบ้านบ้าง เข้าไปตามที่ต่างๆอบรมบ้าง ไปถามอาจารย์จากมหาวิทยาลัยบ้าง แล้วมาประยุกต์ทดลองกับสวนของตัวเอง บางที่ใช้ได้ดีที่หนึ่งมันอาจจะไม่ดีในสวนของเราก็ลองผิดลองถูกอยู่นานมากครับ เพื่อจะหาวิธีว่าต้องทำอะไรให้สู้รบกับโรคและแมลงในสวนของเราได้โดยไม่ใช้สารเคมีเลย...” “...ลองดูที่นี่ได้จะมีเขียนติดไว้เลยว่า ทำก่อน ทำจริง ทำทันที เป็นสโลแกนเตือนเราไว้ คราวนี้พอสมาชิกคนอื่น ๆ เห็นผลสำเร็จของเรา เขาก็เริ่มสนใจและเริ่มเข้ามาทำเกษตรอินทรีย์กัน ...”

จากการรวบรวมข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นความรู้ของผู้นำชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคมาใช้ในชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดล ดังแสดงในภาพที่ 4.2 ดังนี้

1. ความรู้จากความคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking)
2. ความรู้จากทักษะและความเชี่ยวชาญในงาน (Skill and Expertise)
3. ความรู้จากการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)
4. ความรู้จากความรักหลงใหลในอาชีพของตน (Passion)
5. ความรู้จากความใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (Well-being and Environmental Concern)

ภาพที่ 4.2 ความรู้ของผู้นำชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคมาใช้ในการชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล

4.2.1.2 การดำเนินการของผู้นำชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคที่ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลประสบผลสำเร็จ

จากการเริ่มต้นเพียงสวนเดียวของผู้นำชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลในการทำเกษตรอินทรีย์แบบเต็มรูปแบบ การลองผิดลองถูกเรียนรู้ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้จากการเข้าอบรมในเชิงวิชาการ และนำมาประยุกต์ใช้เป็นเวลานาน ภายใต้ความศรัทธาและการยึดมั่นในการดำเนินชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง จนเห็นผลสำเร็จในระดับหนึ่งทำให้คนในชุมชนเริ่มให้ความสนใจ กลุ่มผู้นำชุมชนท่านหนึ่งให้ข้อมูลตอนหนึ่งว่า “...ในตอนแรกเห็นเขาทำสวนเดี่ยวก็ดูไม่น่าจะไปรอด แต่เห็นเขาสู้ไม่ถอยทดลองทำไปเรื่อยเราก็เริ่มสนใจ สารเคมีเอาจริง ๆ ก็ไม่มีใครอยากใช้หรอก แต่แมลงโรคของผลไม้มันเยอะ คราวนี้พอเห็นเขาเริ่มได้ผลก็เลยลองทำบ้าง...” จากการที่ผู้นำชุมชนเกษตรอินทรีย์เป็นผู้สู้ไม่ถอยมีความเชื่อว่าทำได้ ชาวบ้านคนรอบข้างเห็นจึงเกิดความเชื่อใจ มั่นใจในตัวผู้นำกลุ่มเกษตรอินทรีย์ และยิ่งเห็นผลสำเร็จก็มีญาติพี่น้องที่ทำสวนบริเวณใกล้เคียงกันเริ่มเข้ามาใช้รูปแบบเกษตรอินทรีย์ประมาณ 9 สวนแล้วก็ขยายไปในปัจจุบันมีกลุ่มสมาชิก 22 สวน และมีเครือข่ายมากกว่า 20 สวน จากใน 6 อำเภอของจังหวัด...” จากการรวมกลุ่มของสมาชิกเริ่มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาณอันดีที่คนในชุมชนเห็นความสำคัญด้านสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ อย่างไรก็ตามการทำเกษตรอินทรีย์กับสวนผลไม้เป็นเรื่องที่ท้าทายเนื่องจากมีทั้งโรคพืชผลไม้และแมลงศัตรูพืชอยู่มาก กลุ่มจึงมีแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนบ้านปถวิ ในปี พ.ศ. 2550 เพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาพร้อมกัน โดยมีการนัดรวมตัวกลุ่มสมาชิกในวันที่ 20

ของทุกเดือน ตลอดจนการรวมกลุ่มสมาชิกในการเพิ่มพูนความรู้จากภายนอก เช่น การไปศึกษาดูงาน ศูนย์พัฒนาปลวกแดง ระยอง ศูนย์ขยายผลเพื่อพัฒนาตามแนวพระราชดำริวังแฉิม จันทบุรี เป็นต้น รวมทั้งภาครัฐที่หน่วยงานต่าง ๆ และมหาวิทยาลัยในการอบรมให้ความรู้ เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก รวมทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผลไม้จึงจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านปถวี

การรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปถวี หรือเรียกว่า “ปถวีโมเดล” เป็นการรวมกลุ่มของผู้รักสุขภาพ จากแนวคิดเป็นการรวมกลุ่มชุมชนเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและสร้างระบบนิเวศในบ้านของตนเอง ผู้นำกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดลกล่าวว่า “...ผมก็อยากให้ชุมชนของเรามีสุขภาพที่ดี มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ การตั้งกลุ่มของพวกเราไม่ได้หวังงบประมาณจากหน่วยงานหรือไปของบประมาณครับ เราตั้งเพื่อช่วยเหลือกันพึ่งพาตนเองได้ พอเราทำดีหน่วยงานภายนอกเขาก็เข้ามาสนับสนุนพวกเรา...แม้ช่วงโควิดที่ผ่านมาสมาชิกบางคนจะหายไปบ้าง เลิกจากการทำงานเกษตรอินทรีย์แบบเต็มตัวไปบ้าง ขาดการรวมตัวกันไปแต่ตอนนี้สถานการณ์เริ่มดีขึ้นผมจะพยายามชวนกลุ่มสมาชิกมาอีกครึ่ง ตอนนี้มีหลายหน่วยงานมาสนับสนุนพวกเรามาสนับสนุนเสริมสร้างให้กลุ่มพวกเรากลับมามีความแข็งแรงมากขึ้นครับ...” การรวมกลุ่มของสมาชิกในรูปแบบปถวีโมเดลเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบันยังคงมีการดำเนินงานต่อเนื่องแม้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคโควิด-19 กลุ่มสมาชิกขาดการติดต่อประสานงาน หรือขาดการประชุมร่วมกัน แต่ด้วยความร่วมแรงร่วมใจและความตั้งใจในการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้กลุ่มสมาชิกปถวีโมเดลยังคงเหนียวแน่น “...ข้อดีของการรวมกลุ่มทำเกษตรอินทรีย์ของพวกเราที่เหนียวแน่น น่าจะมาจากสมาชิกกลุ่มส่วนมากมาจาก 2 สายครับ เป็นพวกที่เข้าวัด ไม่อยากฆ่าแมลง และพวกรักสุขภาพ เวลาเราพูดคุยกันก็ไปแนวทางเดียวกันเป็นพวกต้องการสุขภาพดี อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติปลอดภัย ส่วนรายได้เป็นเรื่องรองลงมาเอาแค่ว่าพออยู่ได้ครับ...”

จากการรวบรวมข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นการดำเนินการของผู้นำชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคที่ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดลประสบผลสำเร็จ ในภาพที่ 4.3 ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 4.3 การดำเนินการของผู้นำชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

1. การสร้างความไว้วางใจ และความซื่อสัตย์ (Trust and Sincere) ที่จะพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์
2. การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) เชื่อมั่นว่า คนในชุมชนทุกคนมีความสามารถในตัวเองที่จะทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้
3. การมีกรอบคิดแบบพัฒนาได้ (Growth Mindset) รับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความผิดพลาดล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์
4. การรวมกลุ่ม และการสร้างเครือข่าย (Networking) ชุมชนเกษตรอินทรีย์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดี และร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง
5. การเสริมหนุนองค์ความรู้ (Knowledge Enhancement) เพื่อพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ การศึกษาดูงาน การวิจัย การร่วมงานสัมมนา

4.2.1.3 ทักษะสำคัญของผู้นำชุมชนที่ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลประสบความสำเร็จ

การสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นผู้นำชุมชนที่มีความมุ่งมั่นต่อการทำงานโดยแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของตนที่สามารถพัฒนากลุ่มชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งต้องสร้างแนวคิด ทศนคติใหม่ให้ชุมชนได้เห็นและเกิดการยอมรับ หากว่าผู้นำชุมชนมี

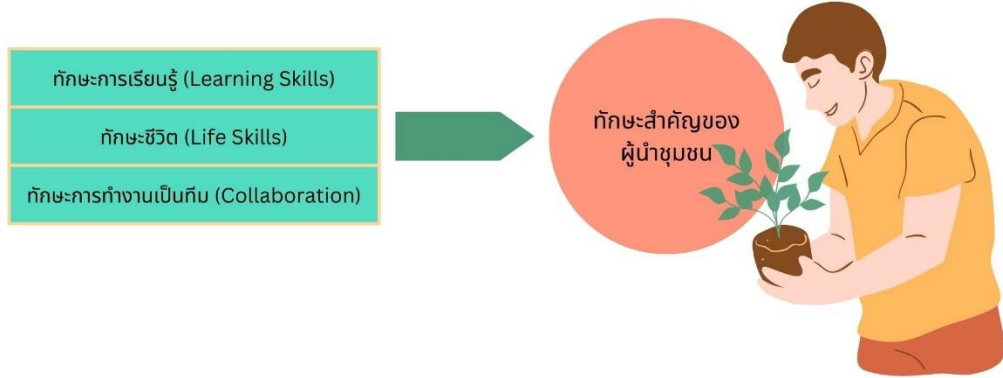
ความเข้มแข็ง มีศักยภาพแล้วคนในชุมชนก็ย่อมอยากที่จะให้ความร่วมมือ เชื่อถือตัวผู้นำมากยิ่งขึ้น และทำให้เกิดการพัฒนาต่อไป จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล พบว่า เป็นผู้ที่ยึดหลักมั่นในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ในการพึ่งพาตนเอง การมีเหตุผล มีความพอประมาณ และการมีความรู้คู่คุณธรรม รวมทั้งมีความวิริยะอุตสาหะ จึงทำให้ผู้นำกลุ่มฯ ประสบผลสำเร็จในการดำเนินแบบเกษตรอินทรีย์และได้รับการยอมรับจากชุมชนในการเป็นประธานเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล ซึ่งมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ผู้นำและสมาชิกกลุ่มกำหนดคติการทำงานร่วมกันว่า “ทำก่อน ทำจริง ทำทันที” ในการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งผู้นำเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลได้กล่าวไว้ว่า “...ก่อนหน้านี้อิฉันเริ่มทำเกษตรอินทรีย์สวนเดียวไม่มีใครเข้ามาร่วมด้วย อย่างที่บอกครับเราต้องชวนขยาย ลองผิดลองถูกศึกษาถามไถ่ผู้รู้ เอาภูมิปัญญาชาวบ้านของคนสมัยก่อนมาใช้แต่เราต้องมาปรับให้ตรงกับพื้นที่ของเรา เพราะสภาพแวดล้อมของแต่ละที่ไม่เหมือนกัน ก็ต้องทดลองค่อยปรับให้เหมาะกับสวนของเราคราวนี้พอชาวบ้านเห็นเราทำแล้วดีเขาก็ยอมรับเราให้การสนับสนุนเราแล้วก็เริ่มเข้ามาเป็นกลุ่มสมาชิกการทำเกษตรอินทรีย์ครับ...ผมอยากให้ชุมชนของเรามีสุขภาพที่ดีเป็นอันดับแรก แล้วก็มีการสร้างอาชีพแบบพอมีพอกินและพอเพียง...” ผู้นำกลุ่มเน้นการเป็นผู้ให้และเสียสละด้วยความเต็มใจ “...มีอะไรที่ผมพอช่วยได้ก็จะช่วยครับเพื่อชุมชน ความรู้ที่ผมได้ก็มาแบ่งปันให้สมาชิกหรือบางอย่างยังไม่มีผมก็ประสานกับหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุนเรา ส่วนมากไม่ค่อยมีปัญหาอะไรกันในกลุ่ม เพราะเรามีเป้าหมายเหมือนกันคือเน้นสุขภาพของเรา มีการแบ่งปันข้อมูลกัน...” “...ส่วนมากสมาชิกมาจากกลุ่มสังจะสะสมทรัพย์แต่เดิมก็เข้าวัดอยู่แล้ว พอมาทำเกษตรอินทรีย์ก็ตรงตามแนวทางของเขา สมาชิกบางคนขนาดมดแมลงยังไม่อยากเข้ามาเลยครับ...”

ขณะเดียวกันผู้นำชุมชนมีทักษะต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (Adaptive skills) จากช่วงแรกผลผลิตเกษตรอินทรีย์ตั้งเป้าราคาควรจะสูงกว่าผลผลิตที่ใช้ระบบสารเคมี แต่ความจริงเรายังคงโดนพ่อค้าคนกลางกดราคาทำให้ต้องขายราคาเท่ากับผลผลิตที่ใช้ระบบสารเคมี เกษตรกรยังคงต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเพราะเมื่อผลไม้ถูกตัดออกจากสวนไปแล้ว พ่อค้าคนกลางกำหนดราคาเท่าไรก็ต้องขาย สมาชิกกลุ่มผู้นำปถวิโมเดลท่านหนึ่งกล่าวว่า “...เขาราคาเท่าไรก็ต้องว่าอย่างนั้นเพราะถ้าไม่ขายเอากลับมาผลไม้ก็เสียหาย ทำเกษตรอินทรีย์ว่าทำยากแล้วนะตอนขายที่ยากกว่าอีก...” ผู้นำเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลจึงมีแนวคิดในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งจุดแข็งของกลุ่มคือผลผลิตที่ปลอดสารเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ร้อยเปอร์เซ็นต์ ทำให้เริ่มหาแนวทางร่วมกันประกอบกับมีนโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในชุมชนจึงเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเปิดให้ชมชิม ซื้อมผลไม้ในสวน ทั้งปลอดสารเคมีและปลอดภัย และราคาเป็นมาตรฐาน นอกจากนี้สมาชิกร่วมกันสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในการแปรรูปและการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น น้ำผึ้งชันโรง โลชั่นมังคุด สบู่มังคุดผสมน้ำผึ้งชันโรง รวมทั้งการเปิดตลาดขายสินค้าและผลิตภัณฑ์

เกษตรกรอินทรีย์ ผู้นำกลุ่มปฎิวัติบายตอนหนึ่งว่า “...ผมชวนสมาชิกเขามาร่วมทำเกษตรกรอินทรีย์แล้ว ผมก็ต้องทำให้เขาอยู่ให้ได้ ก็ช่วยกันหาตลาดที่รองรับเกษตรกรอินทรีย์พยายามทั้งสร้างเครือข่ายเพื่อขยายตลาดออกไป ทำห้องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อให้คนรู้จักเราเพราะผลผลิตเราดีครับถ้าได้ลองทานทุกคนก็ติดใจสินค้าเกษตรอินทรีย์มันจะมีความหวานมากกว่าเพราะมันอยู่ในระบบนิเวศที่สมบูรณ์...กลุ่มปฎิวัติโมเดลเราทำเพื่อได้รับรองมาตรฐานออแกนิก ไทยแลนด์ครับแล้วขยายเครือข่ายผลไม้อินทรีย์เพื่อไปวางในตลาดออแกนิก ตอนนี้กลุ่มพวกเราไปวางในห้างครับ พวกที่อุปซูปเปอร์มาร์เก็ต แมคโคร เดอะมอลล์...” ขณะเดียวกันการทำการตลาดซึ่งในปัจจุบันมีการแข่งขันสูงผู้นำชุมชนปฎิวัติโมเดลจึงหาแนวทางในการปรับตัวให้มีโอกาสทางการตลาดมากขึ้น ซึ่งตอนหนึ่งที่ได้กล่าวว่า “...ปัญหาพอวางขายปุ๊บสินค้าวางตามห้าง เช่นทุเรียนที่วางขายแต่ละที่เขาขึ้นป้ายทั้งคำว่า สินค้าปลอดภัย สินค้าพรีเมียม คราวนี้ของเราเป็นสินค้าอินทรีย์ คนซื้อเขาก็ไม่เดินตรงมาเลือกสินค้าเราหรอกครับซื้อมันดีไปหมด พอสินค้าคำว่าอินทรีย์บางคนยังไม่ค่อยให้ความสำคัญ หรือโดนใจคนซื้อผมเลยจะชวนสมาชิกหาคนที่มันบ่งถึงเกษตรกรอินทรีย์ที่ให้ง่ายเข้าใจได้ดีแล้วบอกว่าเราดีกว่าคนอื่นอย่างไร...”

นอกจากนี้ผู้นำมีทักษะในด้านการจัดการความไม่แน่นอนเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลมีการพัฒนาต่อไป ทั้งในด้านการแก้ไขปัญหากจากสถานการณ์โควิดที่ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เริ่มมีความคึกคักมีนักท่องเที่ยวและคนเขามาร่วมศึกษาดูงานหายไปทำให้รายได้ของคนในชุมชนหายไปเช่นกัน ผู้นำชุมชนและสมาชิกได้ร่วมกันวางแผน ได้ปรับแก้ไขได้สมาชิกกลุ่มได้เข้ามาเรียนรู้การขายสินค้าออนไลน์ ผู้นำชุมชนกล่าวว่า “...ตอนช่วงโควิดยอดขายเราลดลงมากครับเราก็ปรับเป็นให้คนมาไลฟ์สดในเพจของกลุ่มปฎิวัติขายผลผลิตสินค้าของเรา ถึงแม้จะเป็นขายออนไลน์เรายังคงคุณภาพมาตรฐานออแกนิกไทยแลนด์ ภายใต้โลโก้ปฎิวัติโมเดลครับ คือถ้ามีโลโก้นี้ก็ไว้ใจได้...” ขณะเดียวกันอุปสรรคหรือความยากของการขายผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะทุเรียนคือการทำที่ไม่สามารถกำหนดประมาณการผลิตและเวลาในการรับทานได้แน่นอนเพราะมันขึ้นอยู่กับภูมิอากาศ กระบวนการขนส่งทำให้ผู้นำกลุ่มและสมาชิกได้ปรึกษาหารือและวางแผนในการวางปฏิทิน 12 เดือน การดูแลผลไม้แต่ละประเภทเช่น ปฏิทินการดูแลทุเรียน เป็นต้น เนื่องจากผลไม้ต่างประเภทกันมีความต้องการในการดูแลในแต่ละช่วงเวลาไม่เท่ากัน ปฏิทินจะเป็นเครื่องมือช่วยให้สมาชิกและเครือข่ายได้กำหนดช่วงเวลาและวางแผนการทำงานในทิศทางเดียวกันเพื่อให้ผลผลิตออกมาในเวลาใกล้เคียงกัน รวมทั้งสามารถคาดการณ์จำนวนผลผลิตได้ด้วย

จากการรวบรวมข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นทักษะสำคัญของผู้นำชุมชนที่ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรกรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลประสบความสำเร็จดังแสดงในภาพที่ 4.4 ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4 ทักษะสำคัญของผู้นำชุมชนที่ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลประสบความสำเร็จ

1. ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) ผู้นำชุมชนคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลเกิดจากการคิดอย่างเป็นระบบการเรียนรู้จากการลงมือทำ (Learning by Doing) โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ผู้นำชุมชนสามารถคิดเชิงวิเคราะห์เมื่อเผชิญกับปัญหา หรือสถานการณ์ต่าง ๆ จะศึกษาเรียนรู้เชิงลึกจากการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ในการพึ่งพาตนเอง การมีเหตุผล มีความพอประมาณ และการมีความรู้คู่คุณธรรม รวมทั้งมีความวิริยะอุตสาหะ

2. ทักษะชีวิต (Life Skills) ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์จนสามารถเผยแพร่ความรู้ด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลประสบความสำเร็จ จะได้เห็นจากการขยายสวนเกษตรอินทรีย์ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ในมิติของทักษะชีวิตผู้นำชุมชนยังรวมถึงความยืดหยุ่นในการทำงาน (Flexibility) ความคิดริเริ่มที่จะทดลองสิ่งใหม่ ๆ (Initiative) และการดำเนินชีวิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด (Productivity) โดยคำนึงถึงสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นหลัก

3. ทักษะการทำงานเป็นทีม (Collaboration) ชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดล ไม่สามารถเติบโตได้ด้วยคนเพียงคนเดียว หากแต่เกิดจากการบูรณาการ และการสอดประสานการทำงานของคนในชุมชน และหน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน รวมถึงมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังนั้น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงาน

ร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบหลอมรวมให้ผู้นำชุมชน มีทักษะการทำงานเป็นทีมซึ่งส่งผลให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

4.2.1.4 การสนับสนุนทางสังคมของผู้นำชุมชนที่ส่งผลให้มีพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลประสบความสำเร็จ

เมื่อผู้นำชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งและเริ่มมีสมาชิกคนอื่นๆที่เริ่มสนใจเข้ามาเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ และมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น ซึ่งมีความต้องการการแลกเปลี่ยนข้อมูลรวมทั้งผู้นำกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลอยากถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ และสิ่งที่ตนเองประสบมาให้แก่ผู้สนใจแต่มีแนวคิดว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้ไม่ควรบอกกล่าวเพียงอย่างเดียวแต่ควรเป็นการเรียนรู้ที่สามารถอ้างอิงในเชิงวิชาการด้วย จึงมีการตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนความรู้ภาคประชาชน ผู้นำชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดล ได้กล่าวว่า “...รุ่นผมเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านครับ ทำตามความเข้าใจเราทดลองทำไม่มีเชิงวิทยาศาสตร์เข้ามา เช่น มังคุดอินทรีย์อันนี้ผมว่าหวานกว่ามังคุดอื่นๆแต่ไม่มีอะไรมาเทียบเคียงแบบวิทยาศาสตร์ ผมเลยอยากให้มีหลักวิชาการเครื่องมือต่าง ๆ มาเป็นสนับสนุนเรา หรือใส่โน้ตโรเจนในดินประมาณนี้ผมว่าพอแล้ว แต่ถ้าถามว่าก็เปอร์เซ็นต์เราตอบไม่ได้ ผมก็เอาภูมิปัญญาชาวบ้านแบบเราใช้มันไม่ชัดเจน เลยอยากเอาไปเทียบเคียงกับวิทยาศาสตร์ เราพยายามเผยแพร่เพื่อจะได้เป็นความรู้ต่อให้รุ่นลูกรุ่นหลาน...ผมเลยตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนความรู้ภาคประชาชนเชิญรองผู้ว่าฯเป็นประธาน เชิญนักวิชาการอาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นที่ปรึกษา และมีพระอาจารย์มนัสท่านคอยสนับสนุนชุมชนเราแนะนำนักวิชาการต่างๆมาให้ความรู้กับพวกเรา ท่านบอกว่ากับหน่วยงานต่างๆอย่าปล่อยให้พวกเราสู้กันตามลำพัง...” กลุ่มปฎิวิโมเดลจึงมีเครือข่ายและหน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนให้ความรู้กับปัญหาต่างๆของการทำเกษตรอินทรีย์ อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนองค์ความรู้ต่างๆให้เป็นเหตุเป็นผล การเดินเข้าพบกับนักวิชาการต่างๆเพื่อขอคำปรึกษา และเรียนรู้ในเชิงวิชาการ เช่น การนำน้ำจากแหล่งน้ำไปตรวจวัดเชื้อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า มีเชื้อที่ทำให้เกิดโรคกับสวนผลไม้ ต้องใช้สมุนไพรตัวไหนในการแก้ปัญหา แล้วมาแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสมาชิกแกนนำของปฎิวิโมเดลท่านหนึ่งได้กล่าวถึงผู้นำชุมชนว่า “...เขาก็พยายามเรียนรู้แล้วเอามาปรับใช้ทดลองก่อน แล้วเอามาแลกเปลี่ยนให้กลุ่มได้ไปทดลองทำกันต่อ พอเขาไปถามและเรียนรู้จากอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเขาไปซื้อกล่องมาส่งหาเชื้อที่เกิดขึ้นในน้ำแล้วก็ปรับแก้ว่าควรใช้สมุนไพรอะไรบ้างที่จะแก้ไขกับโรคพืชที่เกิดได้ เหมือนเขาสนใจทดลองทำพอได้ผลดีก็มาแบ่งปันในสมาชิกในกลุ่มได้ลองแก้ปัญหากันดู หรือบางที่เขาได้อะไรใหม่มาเขาก็โพสต์ในไลน์กลุ่มสมาชิก...” ในการสนับสนุนให้สมาชิกในกลุ่มเกษตรอินทรีย์ได้ประสบผลสำเร็จและมีการเติบโตไปด้วยกันเป็นเป้าหมายหลักของผู้นำกลุ่ม ดังที่ผู้นำชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลได้กล่าวตอนหนึ่งไว้ว่า “...เมื่อก่อนผมทำเกษตรอินทรีย์คนเดียวตอนขายผลผลิตก็ไปหาตลาดเอง คราวนี้พอสมาชิกเพิ่มขึ้นก็ต้องช่วยเหลือกันไปหาตลาด

เพิ่มขึ้น ผมทนไม่ได้ครับสมาชิกไปขายกันเองแล้วต้องขับไปไกลไปขายถึงบ้านแหลมซึ่งราคาก็ไม่ได้มากเลยต้องช่วยกันรวมตัวกันในการหาตลาดยิ่งตอนช่วงโควิดพวกเราขายไม่ออกเลยราคาตกสำหรับผลไม้อินทรีย์ เราก็กแก้ปัญหาโดยใช้ไลฟ์สดขายผลไม้ให้เด็กๆที่หยุดโรงเรียนช่วงนั้นลองทำก็ขายได้ดีขึ้น...” “...ผมไม่สนใจการเมือง เลยไม่ได้เข้าไปยุ่งกับการเป็นผู้ใหญ่บ้านหรืออะไรแบบนี้ครับ อยากจะแค่ทำตรงนี้ให้ชุมชนให้พวกเราดีขึ้น ให้ไปด้วยกันให้รอดใครยังไม่มีอุปกรณ์อะไรก็มายืมที่ผมก่อนได้หรือการขนส่งสินค้าผลผลิตตอนแรกๆผมก็ขับรถไปส่งตามตลาดที่รับครับ แต่พอผลผลิตมากขึ้นผมทำคนเดียวหลายอย่างไม่ไหวก็ยืมรถผมไปขนผลผลิตแต่หาคนขับรถไปส่ง...”

จากการรวบรวมข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นการสนับสนุนทุนทางสังคมของผู้นำชุมชนที่ส่งผลให้มีพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ ปฎิวิโมเดลประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ใฝ่รู้ และชวนขยายในการหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนอย่างต่อเนื่องมากไปกว่านั้น ยังได้ทำการทดลอง และใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร การขับเคลื่อนการจัดการความรู้ในชุมชนเกิดขึ้นจากการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ซึ่งเป็นรูปแบบเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนแรงบันดาลใจอันแรงกล้าในการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ปฎิวิโมเดล เกิดจากการสนับสนุนทุนทางสังคมของผู้นำชุมชนในมิติต่าง ๆ ดังแสดงในภาพที่ 4.5 ดังนี้

ภาพที่ 4.5 การสนับสนุนทุนทางสังคมของผู้นำชุมชนที่ส่งผลให้มีพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลประสบความสำเร็จ

1. มิติการศึกษา

ผู้นำชุมชนมีบทบาทสนับสนุนทุนทางสังคมในมิติการศึกษาโดยมีทั้งนักวิชาการหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ไบโอเทค) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) เป็นต้น คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เป็นต้น นำความรู้เชิงวิชาการไปช่วยต่อยอด และสนับสนุนทางด้านการทำการเกษตร และการทำธุรกิจสมัยใหม่

2. มิติเทคโนโลยีดิจิทัล

หลังจากที่ต้องเผชิญกับโรคโควิด-19 ทำให้เป็นปัจจัยเร่งให้ผู้นำชุมชนต้องการพัฒนาการดำเนินธุรกิจออนไลน์ และการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย อีกทั้งสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

3. มิติสิ่งแวดล้อม

ชุมชนเกษตรอินทรีย์ ปกติโมเดล ผลักดันการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม บทบาทสนับสนุนทุนทางสังคมในมิติสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดกิจกรรมการเลี้ยงฝังชั้นโรง การสนับสนุนทดลองปลูกพืชที่หลากหลาย และการทำการเกษตรแบบปลอดสารพิษและสารเคมี อันส่งผลกระทบเชิงลบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. มิติสุขภาพ

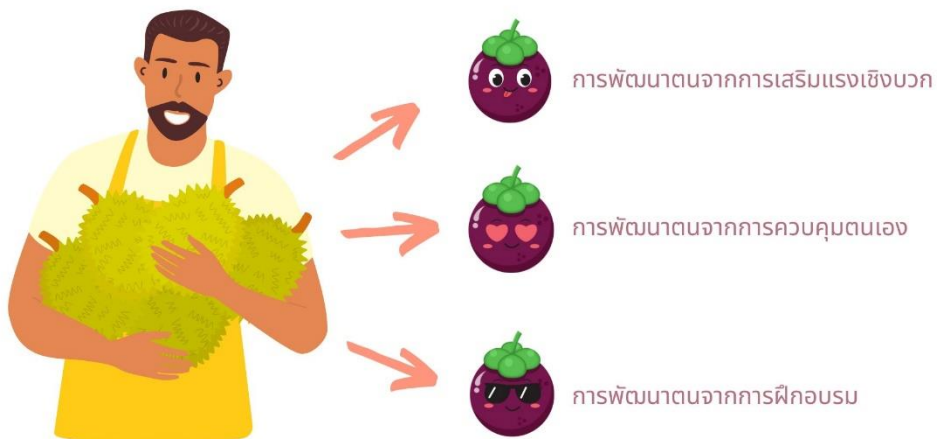
ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพที่เป็นอันตรายต่อชีวิตผู้บริโภค และคนในชุมชนการเผชิญกับโรคระบาดและการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมี ทำให้เกิดการเรียนรู้ และส่งเสริมให้คนในชุมชนผลิตสินค้าทางการเกษตรที่ไร้สารเคมี โดยการศึกษา และการปรับใช้สมุนไพรในท้องถิ่นทดแทน

4.2.1.5 การอบรมพัฒนาทุนทางสังคมของผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปกติโมเดล

จากการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล พบว่า การเริ่มต้นการทำเกษตรอินทรีย์โดยได้รับการสนับสนุนจากพระครูสุวรรณโพธิ์ธรรม หรือพระอาจารย์มนัส ขนติธมโม เจ้าคณะตำบลลาดและเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ทอง ต.แสลง อ.เมืองจันทบุรี จ.จันทบุรี ในการสนับสนุนกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ซึ่งเป็นเกษตรกรประมาณ 90 เปอร์เซนต์ เข้ารับการอบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้กลุ่มสมาชิกสัจจะสะสมทรัพย์ได้มีความรู้พื้นฐานก่อน จากนั้นพาไปศึกษาดูงานยังศูนย์การเรียนรู้หรือชุมชนที่ทำเกษตรอินทรีย์ ผู้นำชุมชนปกติโมเดลให้ข้อมูลว่า “...ช่วงปี 34 35 ผมเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แล้วพระอาจารย์มนัสเรียกสมาชิกเข้ามาอบรม ส่วนมากเป็นเป็นเกษตรกร ท่านพากลุ่มไปอบรมพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง อบรมเกษตรอินทรีย์ ไปชลบุรี นครปฐม ไปอีสานบ้างไปทั่วละครับสมัยก่อนนั่งรถบัสไปพร้อมกัน บางที 5-6 บัสใหญ่เลยไปค้างคืนด้วย เราไป

แลกเปลี่ยนความรู้กัน แต่เอาความรู้ที่ได้มาผมใช้คำว่าประยุกต์ครับ เพราะภาคตะวันออกเราอากาศขึ้นไม่เหมือนแถบอื่นมีทั้งแมลง ทั้งโรคเยอะมาก เริ่มแรกทุกคนไปอบรมกลับมาทำตาม แต่เขาไม่ได้ประยุกต์มาใช้ในพื้นที่ของเราก็ไม่ประสบผลสำเร็จครับไปมาเหลือผมคนเดียวที่ทำอยู่...” จากการที่ผู้นำเป็นผู้ยึดมั่นและมีความเพียร ตลอดจนสนใจใฝ่รู้ทั้งทดลองทำด้วยตนเอง นำความรู้จากภูมิปัญญา มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และภูมิอากาศจนทำให้ประสบผลสำเร็จ “...หลักจากผมทดลองทำ ถ้ามผู้รู้บ้าง เวลาหน่วยงานไหนมีการอบรมผมกับสมาชิกก็เข้าไปฟัง พอเราได้แนวทางก็จะมาพูดคุยกัน...” ให้ขณะที่สมาชิกปถวิโมเดลให้ข้อมูลว่า “...ตอนแรกๆ ประธานเขาชวนเราไปอบรมตรงโน้นตรงนี้ มีเวลาเราก็ไปบางทีติดธุระ ประธานเขาก็ไปคนเดียวพออันไหนเอามาใช้กับสวนของเราได้ก็จะเผยแพร่ให้กลุ่มของพวกเราจริงๆเราลองผิดลองถูกกันไป พอสำเร็จเราก็มาเผยแพร่ ไอ้ตอนที่เรสำเร็จแล้วส่วนมากหน่วยงานต่างๆค่อยเข้ามาหาเราขอข้อมูลจากเรามากกว่า...”

จากการรวบรวมข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ การชวนขยายหาความรู้ในห้องเรียนเพื่อพัฒนาตนเองในทุกมิติเป็นการต่อยอด และสร้างคุณค่าในการการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ รวมถึงประสบการณ์ที่คร่ำหวอดอยู่ในแวดวงการเกษตรเป็นระยะเวลานาน ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งความรู้เชิงวิชาการ และความรู้ที่เกิดจากถ่ายทอดในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้รับการสนับสนุนจากพระครูสุวรรณโพธิวรธรรมเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้แก่ผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี คณะผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นการอบรมพัฒนาทุนทางสังคมของผู้นำ เพื่อการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ปถวิโมเดล ดังแสดงในภาพที่ 4.6 ดังนี้

ภาพที่ 4.6 การอบรมพัฒนาทุนทางสังคมของผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ปถวิโมเดล

1. การพัฒนาตนจากการเสริมแรงเชิงบวก การได้รับการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น พระอาจารย์มนัส ขนติธมโม ครอบครั้ว ชาวบ้านในชุมชน สมาชิกเครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น
2. การพัฒนาตนจากการควบคุมตนเอง ผู้นำชุมชนเลือกที่จะศึกษาเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์อย่างถ่องแท้ และมีการตั้งเป้าหมายด้วยตนเองอย่างชัดเจนเพื่อให้ชาวบ้านชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยไร้โรคร้ายไข้เจ็บ สุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรง
3. การพัฒนาตนจากการฝึกอบรม การเข้าร่วมเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเพิ่มความรู้ และศักยภาพในการจัดการการทำเกษตรอินทรีย์ ทำได้ ข้อมูล และความรู้ใหม่ตลอดเวลา พร้อมก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

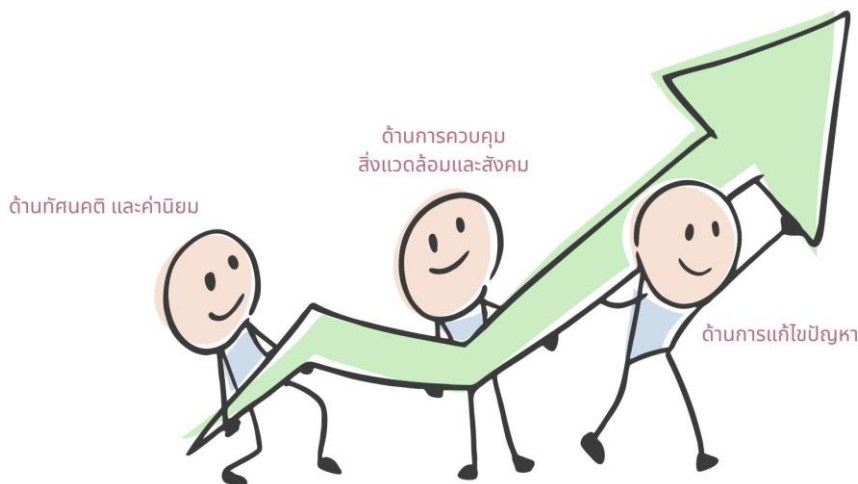
4.2.2 ปัจจัยด้านผู้ปฏิบัติชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดล

4.2.2.1 ความพร้อมของสมาชิกในการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “... ชาวบ้านในชุมชนบ้านปฎิวิส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นสวนผลไม้ และสวนยางพาราบ้าง ซึ่งเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ร่วมกันและรู้จักกันมานาน ตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายร่วมยี่สิบปี ในระยะแรกชาวบ้านมีปัญหาเรื่องการทำเกษตรพืชสวน ตั้งแต่การดูแล มีปัญหาเรื่องภัยธรรมชาติ ทั้งภัยแล้งขาดแหล่งน้ำ ผลผลิตราคาตกต่ำ และปัญหาเรื่องผลกระทบต่อด้านสุขภาพจากการทำเกษตรพืชสวน ทำให้กลุ่มชาวบ้านเริ่มหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประกอบกับช่วงเวลานั้นพระครูสุวรรณโพธิ์ธรรม หรือพระอาจารย์มนัส ขนติธมโม เจ้าคณะตำบลตลาด และเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ทองได้สนับสนุนให้ชาวบ้านไปอบรมศาสตร์พระราชเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้มีฐานความรู้เบื้องต้นแล้วบ้าง แต่การทำเกษตรอินทรีย์กับไม่ผลเป็นเรื่องยากทำให้ยังไม่มีใครสนใจทำอย่างจริงจัง จนในที่สุดชาวบ้านเริ่มเห็นว่า ผู้นำชุมชนทำเกษตรอินทรีย์ได้ผลดีและชักชวนให้เห็นประโยชน์การทำเกษตรอินทรีย์รวมทั้งแนะนำกระบวนการทำอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ชาวบ้านหันกลับมาสนใจอีกครั้งและเพิ่มจำนวนมากขึ้นจึงจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดล” โดยสมาชิกในกลุ่มส่วนมากมาจากคนที่มีความคิดเดียวกันในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองและครอบครัวรวมทั้งมีแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ทุกคนมีความเชื่อและศรัทธาในการทำเกษตรอินทรีย์ จากสมาชิกชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลท่านหนึ่งกล่าวว่า “...บางคนมาเข้ากลุ่มเพราะกลัวเคมี อย่างมีอยู่คนหนึ่งเขามาจากครอบครัวที่พ่อแม่ตายเพราะจากการทำสวนเคมีมาตลอดพอรับมรดกก็เลยหันมาเข้ากลุ่มทำอินทรีย์แบบเต็มตัว...” ถึงแม้ว่าจะมีการต่อต้านจากบางกลุ่มที่ไม่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์บ้าง แต่สมาชิกในกลุ่มมีความเห็นว่าจะรวมกลุ่มกันโดยไม่ควรมีการแบ่งแยกและควรเสนอ

ข้อมูลต่าง ๆ ให้อยู่ในเฉพาะกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เพื่อระวังไม่ให้เกิดเป็นประเด็นขัดแย้งในสังคม โดยเฉพาะการนำเสนอในสื่อออนไลน์แบบสาธารณะ ให้อธิบายหลักการว่าถ้าใครมีความสนใจในรูปแบบนี้ เขาก็เข้ามาอยู่ในกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เอง ดังหนึ่งในสมาชิกปถวีโมเดลให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “... เหมือนเราก็กมมือโบกธงกันเองไปเรื่อย ๆ เพื่อให้เพื่อนคนที่สนใจแนวเกษตรกรอินทรีย์รู้จักกลุ่มพวกเรา แล้วเข้ามาทำแล้วขยายออกไปทีละเล็กละน้อยสุดท้ายสมาชิกก็เพิ่มขึ้นเอง ยิ่งตอนนี้กระแสทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคหันมาสนใจเกษตรกรอินทรีย์ ก็จะมีโอกาสขยายตลาดอินทรีย์ได้มากขึ้น และถ้าสมาชิกเรา ร่วมกันกำหนดแนวทางการทำสวนเกษตรกรอินทรีย์แบบเดียวกันคิดว่าผลผลิตที่ออกมา ก็จะได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน การทำตลาดก็จะไม่ลำบาก...”

จากการรวบรวมข้อมูลข้างต้น แสดงถึงความพร้อมของสมาชิกในการพัฒนาชุมชนเกษตรกรอินทรีย์ปถวีโมเดลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนเกษตรกรอินทรีย์ปถวีโมเดลเล็งเห็นถึงจุดที่เป็นปัญหา (Pain Point) ของสุขภาพทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิตในชุมชน รวมถึงวิกฤติต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนเผชิญอยู่ ในขณะเดียวกัน การได้รับการเสริมแรงในการคิดค้นนวัตกรรมเพื่อการประกอบอาชีพจากพระครูสุวรรณโพธิวรธรรม ก่อให้เกิดการพลังในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นความพร้อมของสมาชิกในการพัฒนาชุมชนเกษตรกรอินทรีย์ปถวีโมเดลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค แสดงในภาพที่ 4.7 ดังนี้

ภาพที่ 4.7 ความพร้อมของสมาชิกในการพัฒนาชุมชนเกษตรกรอินทรีย์ปถวีโมเดลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

1. ความพร้อมด้านทัศนคติ และค่านิยมของชาวบ้านในชุมชน

ทัศนคติ และค่านิยมของชาวบ้านในชุมชนเป็นจุดตั้งต้นในการพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

2. ความพร้อมด้านการควบคุมสิ่งแวดล้อมและสังคม

หากปราศจากการให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม การดำเนินธุรกิจของชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิอาจไม่ประสบความสำเร็จ จากการรวบรวมข้อมูลจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านได้ให้ความสำคัญต่ออาชีพการเกษตรซึ่งต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงสังคมที่ปราศจากโรคภัยจากการใช้สารเคมี และปราศจากความขัดแย้ง ดังนั้น ความพร้อมด้านการควบคุมสิ่งแวดล้อมและสังคมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกื้อหนุนในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ความพร้อมด้านการแก้ไขปัญหา

การรวมตัวกันสร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชนเป็นความยากลำบาก โดยชาวบ้านในชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์ใช้ระยะเวลานาน และเป็นเรื่องยากกว่าจะเห็นผลเป็นรูปธรรม การสร้างนวัตกรรมในชุมชนจึงต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค อาทิ องค์กรความรู้ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ การสร้างเครือข่ายพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ และการดำเนินการทางธุรกิจ เป็นต้น ดังนั้น ความพร้อมด้านการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และการจัดการแก้ปัญหาด้วยความคิดวิจรรณญาณตามเหตุและปัจจัยจากการร่วมมือกันของคนในชุมชน

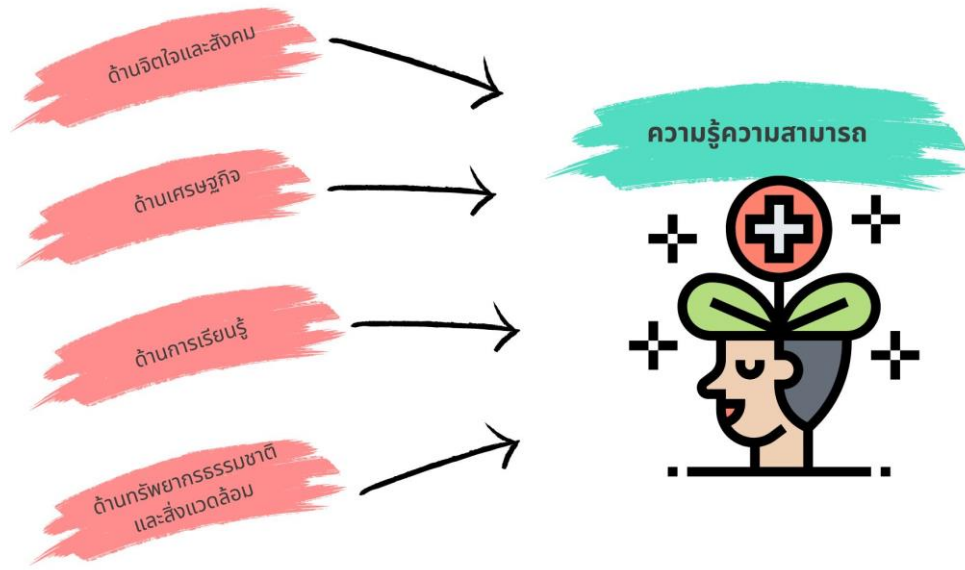
4.2.2.2 ความรู้ความสามารถของสมาชิกที่อยู่ในชุมชนส่งผลให้มีการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคประสบความสำเร็จ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า แม้ปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีเข้าช่วยสนับสนุนให้สมาชิกได้เกิดการเรียนรู้ ทั้งการศึกษาด้วยตัวเองผ่าน YouTube การค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ จาก Internet และการสนทนาสอบถามข้อมูลกันภายในกลุ่มสมาชิก เช่น Line Facebook เป็นต้น แต่การพบปะกันระหว่างสมาชิกทุกคน เห็นว่ายังคงเป็นเรื่องที่จำเป็น สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลได้กำหนดว่าในวันที่ 20 ของทุกเดือนจะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันที่ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน โดยสมาชิกท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “...แต่เดิมมีการทำเกษตรอินทรีย์แบบต่างคนต่างทำ ไม่ได้รวมกลุ่มกันหรือบางที่รวมกันก็รวมกลุ่มแบบหลวม ๆ ปัจจุบันเริ่มมีความเข้มแข็งขึ้นเพราะมีการทำกิจกรรมรวมกัน การเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน...” สมาชิกได้เสริมว่า “...การรวมกลุ่มกันแล้วควรนัดกันมาทำกิจกรรมดี ๆ ร่วมกัน เราจะทำกิจกรรมร่วมกันซักที มีแบบสาดิการทำอะไรให้เห็นจริง ๆ อย่างการสาธิตทำน้ำสบู่อ่อนเพื่อกำจัดแมลง เพราะบางที่เราไปดูใน YouTube หรือไปอ่านขั้นตอนจากที่แชร์กัน แต่ไม่ได้ลงมือทำเองจริง ๆ ก็อาจเกิดความไม่เข้าใจได้ หรือควรมาคุยแลกเปลี่ยนเอาให้ตกผลึกไปเลยเห็นเป็นรูปธรรม กลับไปจะทำได้ทำกันได้ง่ายจริง

หรือถ้าใครมีความเห็นที่แตกต่างก็จะนำมาเสนอกันแล้ว ข้อดีหรือข้อเสียเป็นอย่างไร หาบทสรุปร่วมกัน และในอนาคตมีข้อมูลมาใหม่เราก็มาคุยปรับหาข้อสรุปกันอีกครั้ง...” นอกจากนี้ หัวหน้าชุมชนได้ให้ข้อมูลว่า “...ชุมชนของเราเน้นกิจกรรมลดรายจ่ายและสร้างรายได้ เราพยายามรวมตัวกันให้เข้มแข็ง ยืนได้ด้วยตัวเอง เพื่อมีอาชีพทำกินได้อย่างยั่งยืน ซึ่งบ้านเราก็มีธรรมชาติที่เป็นทรัพยากรหลักของการกินอยู่ของเรา เราต้องให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แล้วก็สุขภาพของคนจริง ๆ โรคภัยมันเยอะ” กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปถวิโมเดลเป็นกลุ่มที่เริ่มจากผู้นำศึกษาข้อมูลจากการเข้ารับการอบรม การศึกษาดูงาน การสอบถามผู้รู้ทั้งนักวิชาการและความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านแล้วนำมาประยุกต์ใช้จึงเป็นการทดลองทำลองผิดลองถูกเพื่อปรับให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และพืชผลของตน องค์ความรู้ที่เกิดจากผู้นำนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลเพื่อมาเป็นจุดเริ่มต้นแนวทางให้แก่สมาชิกที่สนใจนำไปปรับใช้ต่อไป อย่างไรก็ตาม พื้นที่และสภาพแวดล้อมแตกต่างกันไป รวมทั้งการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ในไม้ผลมีความละเอียดอ่อนต่อทั้งการบำรุง การดูแลและการรักษา รวมทั้งมีศัตรูพืชและแมลงอยู่มากจึงต้องมีความประณีตในการดูแล จึงทำให้สมาชิกแต่ละคนมีสนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และมีความสุขที่จะเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ ถือเป็นสิ่งท้าทายให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ข้อมูล หรือแหล่งการเรียนรู้ในปัจจุบันมีหลากหลายด้าน อาทิ การศึกษาด้วยตนเองผ่านระบบอินเทอร์เน็ต การเข้ารับการอบรมจากแหล่งการเรียนรู้ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติที่อยู่ในชุมชนส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคประสบความสำเร็จ การพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “มังมี ศรีสุข” ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ขยายโอกาสในการประกอบอาชีพ และส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับชาวบ้าน โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นความรู้ความสามารถของสมาชิกในชุมชนส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคประสบความสำเร็จ ดังแสดงในภาพที่ 4.8 ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 4.8 ความรู้ความสามารถของสมาชิกในชุมชนส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคประสบความสำเร็จ

1. ความรู้ความสามารถด้านจิตใจและสังคม

ชาวบ้านในชุมชนมีความสามัคคีและความร่วมมือ มีการตั้งกติกาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน โดยทุกคนให้ความสำคัญกับการประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในทุก ๆ เดือน โดยยึดมั่นในหลักคุณธรรม ปลอดอบายมุข และน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. ความรู้ความสามารถด้านเศรษฐกิจ

จากการรวบรวมข้อมูลข้างต้น พบว่า ความรู้ความสามารถด้านเศรษฐกิจเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนให้การพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดลประสบความสำเร็จ กล่าวคือ ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการทำธุรกิจ มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย เพื่อสร้างรายได้ให้มากขึ้น เน้นการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการยกระดับการพัฒนาอาชีพเกษตรอินทรีย์ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มคุณค่า และมูลค่าของสินค้าของชุมชน

3. ความรู้ความสามารถด้านการเรียนรู้

ความรู้ความสามารถด้านการเรียนรู้ของชาวบ้านในหมู่บ้านปถวี (คลองเวฬุ) สะท้อนให้เห็นถึงความใส่ใจในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในมิติเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ธุรกิจ ภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น และสุขภาพ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของคนในชุมชนและมหาวิทยาลัยเป็นพลังขับเคลื่อนอีกประการหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลประสบความสำเร็จ

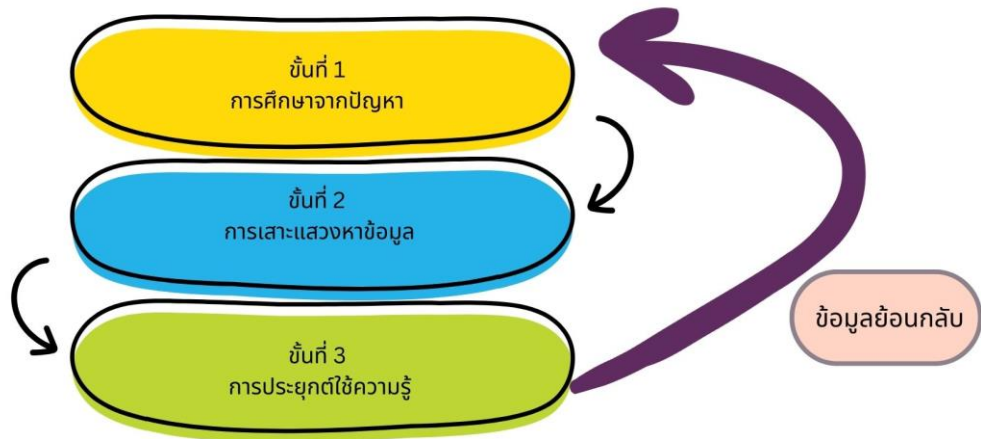
4. ความรู้ความสามารถด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลมีจุดเริ่มต้นจากการให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขภาพของคน ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การทดลอง และลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่งผลให้ปฎิวัติโมเดลประสบความสำเร็จ

4.2.2.3 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดล เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

จากการรวบรวมข้อมูลกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค พบว่า เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์ได้มีการขยายมากขึ้น ผู้บริโภคให้ความสนใจมากขึ้น ตลาดของเกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ทำให้มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามานับสนุนด้านการผลิตและการตลาด รวมทั้งการขยายบทบาทในการรวมกลุ่มทางด้านเกษตรอินทรีย์ผลไม้ของภาคตะวันออกมากขึ้น เช่น สมาคมมังคุดอินทรีย์มีการแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิกทั้งด้านการผลิตและการตลาด เป็นต้น ชาวบ้านในชุมชนจึงสังเกตสถานการณ์ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ จนเกิดความสงสัยถึงประเด็นปัจจัยแนวโน้มของการเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมมากขึ้นในอดีต หัวหน้าชุมชน กล่าวว่า “... เราก็คพยายามสืบค้นความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ทั้งทางออนไลน์ ทางอาจารย์ของมหาวิทยาลัย ผสมกับประสบการณ์ของเรา แล้วก็สรุปคำตอบแบบง่าย ๆ ไปก่อน แล้วค่อยทดลองทำจริงว่ามันจะได้ผลดีไหม...” สมาชิกมีการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนความพยายามเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกันในกลุ่มสมาชิก เช่น การพัฒนากลุ่มสมาชิกปฎิวัติโมเดลจนได้รับการรับรองเกษตรอินทรีย์มาตรฐานสากล สมาชิกท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “...ใช่ ๆ พวกเราใช้ความรู้ที่ได้ แล้วก็มาลองประยุกต์ใช้จนสมาชิกส่วนหนึ่งได้รับรองตามมาตรฐานออร์แกนิกไทยแลนด์แล้ว เรายังไม่หยุดแค่นั้นนะยังอยากพัฒนาต่อไปอีก เราก็หาข้อมูลล่าสุดบางคนไปเข้าร่วมการอบรมเกษตรอินทรีย์มาตรฐานสากลที่สวนคุณสุธี ก็นำข้อมูลมาแชร์กันในกลุ่มสมาชิกให้มีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ...” นอกจากนั้น สมาชิกกลุ่มจะมีสืบค้นข้อมูลการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความมั่นใจในการทำสวนแบบอินทรีย์มากขึ้น โดยสมาชิกท่านหนึ่งกล่าวว่า “...สมาชิกบางคนได้ไปพบผู้รู้เกี่ยวกับมังคุดอินทรีย์ มีแนวทางในการดูแลที่น่าสนใจก็ติดต่อเชิญให้มาพูดคุยกันในวันที่ 20 นี้ ซึ่งเป็นวันที่พวกเราสมาชิกนัดพบปะแลกเปลี่ยนความรู้กัน...”

ข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค ดังแสดงในภาพที่ 4.9 ดังนี้

ภาพที่ 4.9 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

ขั้นที่ 1 การศึกษาจากปัญหา

ชาวบ้านในชุมชนให้ความสนใจในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านในชุมชนสังเกตสถานการณ์ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม จนเกิดเป็นความสงสัย สิ่งที่ไม่รู้และปัญหาจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านปถวิ (คลองเวฬุ) เพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในอนาคต

ขั้นที่ 2 การเสาะแสวงหาข้อมูล

ข้อมูลที่มามากมายทั้งช่องทางสื่อออนไลน์ และข้อมูลจากการศึกษาภายในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนหมู่บ้านปถวิ (คลองเวฬุ) การเสาะแสวงหาข้อมูลให้เหมาะสมกับท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากสภาพแวดล้อม และสังคมในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องร่วมกันคัดกรองข้อมูล และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในทุกเดือน

ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ความรู้

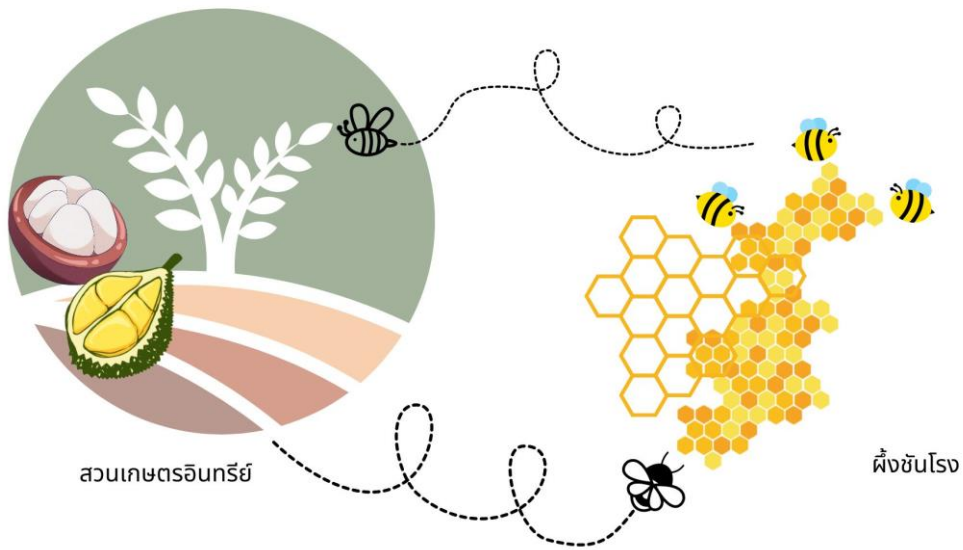
เมื่อชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านปถวิ (คลองเวฬุ) วิเคราะห์ปัญหา และแสวงหาข้อมูล เพื่อให้ได้ความรู้แล้ว จึงนำทั้ง 2 ปัจจัยนี้มาร่วมกันสรุปเป็นความรู้ภายในชุมชน จากนั้นนำไปทดลอง และประยุกต์ใช้กับการจัดการสวนเกษตรอินทรีย์ นอกจากนั้น การประยุกต์ใช้ความรู้ต่าง ๆ ภายในชุมชนทำให้ทราบถึงข้อจำกัดเพื่อนำไปเป็นผลสะท้อนปัญหา และข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)

นำไปสู่การตั้งคำถามและศึกษาปัญหาต่อไป ซึ่งเป็นวงจรกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

4.2.3 ปัจจัยด้านทุนที่มีในสังคมชุมชนบ้านปฎิวัติ

4.2.3.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลประสบความสำเร็จ

จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า ชุมชนบ้านปฎิวัติจากเดิมมีการปรับพื้นที่เพื่อใช้ในการทำการเกษตรไม้ผล รวมทั้งมีการบำรุงดูแลรักษาแบบเกษตรเคมีทำให้พื้นที่เสื่อมโทรม เมื่อชุมชนปฎิวัติเริ่มหันมาทำเกษตรอินทรีย์จึงเริ่มกลับมาอนุรักษ์ทรัพยากรให้คงอยู่ในรูปแบบธรรมชาติมากที่สุด ขณะเดียวกันต้องมีระบบการจัดการเพื่อช่วยให้พื้นที่เสื่อมโทรมเกิดความสมดุลในระบบนิเวศมากที่สุด ส่วนหนึ่งของการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนปฎิวัติโมเดลกล่าวว่า “...ธรรมชาติเราถูกทำลายไป ระบบนิเวศเสียหายไปแล้ว ถ้าจะกลับมาแบบธรรมชาติผมคิดว่าต้องรอสัก 5-10 ปีได้เลยครับ ผมรอไม่ไหวครับ เลยหาวิธีเข้าไปจัดการสร้างระบบนิเวศ ถ้าในปัจจุบันเขาเรียกว่า เติมระบบนิเวศปล่อยแมลง ปลุกไม้พื้นถิ่น หาสมุนไพรมาใช้กับโรคและแมลงศัตรูพืชทำให้เราอยู่ได้ทุกวันนี้เพราะระบบการจัดการ ปลุกผสมผสาน...” นอกจากนี้ชุมชนปฎิวัติมีการอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ที่หายไป กลุ่มสมาชิกปฎิวัติโมเดลมีความเห็นว่า ควรที่จะปลุกพันธุ์ไม้พืชเมืองที่หายไปกลับเข้ามาสู่ชุมชน ตอนหนึ่งของการประชุมกลุ่มของสมาชิกได้กล่าวว่า “...ที่เห็นคนอื่นเขาไปปลูกป่าตามที่สาธารณะ ปลูกตรงโน้นตรงนี้มันก็ดีนะ แต่คิดดูพอปลูกไปแล้วใครจะดูแล สุดท้ายมันก็จะตายไป สู้เรามาปลูกป่าในพื้นที่บ้านของเราดีกว่าได้ดูแลแล้วทำให้ระบบธรรมชาติมันดีขึ้น...” ชุมชนปฎิวัติได้มีโครงการเลี้ยงผึ้งชันโรงเพื่อการผสมพันธุ์ผลไม้ให้เป็นไปตามธรรมชาติโดยไม่ต้องไปใช้วิธีการปิดดอกเพื่อการผสมเกสรของดอก กลุ่มเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลมีการเลี้ยงผึ้งชันโรงในแต่ละสวนเนื่องจากผึ้งชันโรงมีคุณสมบัติที่ไม่ย้ายถิ่นในการผสมเกสรและเมื่อตอมแล้วจะไม่สร้างความเสียหายให้แก่ดอกของผลไม้ ดังที่ผู้นำชุมชนปฎิวัติให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “...ผึ้งชันโรงไม่มีเหล็กใน ไม่ต่อยแต่มันจะกัดแต่นิสัยมันไม่ชอบกลิ่นแรงครับ ถ้าเวลาใครเข้าไปไม่ควรฉีดน้ำหอมแรง ๆ เข้าไป ชันโรงไม่เหมือนผึ้งพันธุ์อื่นตรงที่ผึ้งพันธุ์อื่นจะไปจับดอกที่หอมก่อน ไม่อยู่ที่เดิม ๆ แต่ถ้าชันโรงจะอยู่ที่เดิม ๆ ตอมแล้วตอมอีก ผึ้งพันธุ์อื่นเวลาตอมเกสรมีความรุนแรงมากกว่า มันจะทำให้ดอกใช้เวลาโดนน้ำค้างดอกร่วงเสียหาย แต่ที่ผมยังสนใจจะเอามาเลี้ยงเพราะอยากให้มันสมดุลตามธรรมชาติครับให้มันมีหลากหลายพันธุ์ อนุรักษ์สายพันธุ์ ส่วนชันโรงให้ประโยชน์กับผลไม้เยอะครับเพราะว่ามันจะไม่ไปไหนวนเวียนอยู่ในสวน...” ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น เป็นปัจจัยที่สนับสนุนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลประสบความสำเร็จโดยสามารถสรุปได้ โดยแสดงในภาพที่ 4.10 ดังนี้

ภาพที่ 4.10 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลประสบความสำเร็จ

1. สวนเกษตรอินทรีย์

ชาวบ้านในชุมชนเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการความเสื่อมโทรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาตินำไปสู่การทำกิจกรรมทางธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งมิติสิ่งแวดล้อม มิติสังคม และมิติเศรษฐกิจของชุมชน

2. ฟังชันโรง

สัตว์ที่เป็นประโยชน์ในการจัดการด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล นอกจากจะช่วยเหลือเกสรดอกไม้มากกว่าเกสรน้ำหวาน และผสมเกสรแล้ว น้ำผึ้งชันโรงยังเป็นประโยชน์ โดยมีสารต้านอนุมูลอิสระที่สูงมาก ช่วยชะลอความแก่และความเสื่อมต่าง ๆ ของร่างกายมนุษย์ นอกจากนั้นยังสามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้อีกด้วย อาทิ สบู่ แชมพู เป็นต้น

4.2.3.2 แหล่งเงินทุนและงบประมาณที่สนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล

จากความศรัทธา และยึดมั่นการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ชุมชนปถวิต่างมีแนวคิดในการพึ่งพาตนเอง และพาให้ชุมชนอยู่รอด จึงจัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลเพื่อ

สนับสนุนและช่วยเหลือกัน ดังผู้นำกลุ่มปถวิโมเดลได้กล่าวตอนหนึ่งว่า “...เราจัดตั้งกลุ่มกันเมื่อปี พ.ศ. 2548 ครับ ตั้งมาเพื่อช่วยเหลือกัน สมาชิกที่เข้ามาในกลุ่มไม่มีค่าสมาชิกครับ กรรมการที่ตั้งในกลุ่มปถวิมาด้วยใจ ส่วนเงินที่หักเข้ามาในกลุ่มเพื่อจ่ายเป็นค่าแรงในการคัดแยกผลไม้ ค่าขนส่ง จากส่วนที่นำขาย เช่น ได้กิโลละ 20 บาท ก็จะหัก 2 บาท เพื่อเข้ากลุ่มในการจ่ายค่าแรงคัดแยกผลผลิตในการส่งขายครับ จริง ๆ คนคัดแยกเข้ามาด้วยใจ เพราะต้องเป็นคนมีความรู้พอสมควรในการตรวจผลผลิตที่ส่งไป... การตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลแต่แรกเพื่อที่จะพึ่งพาตนเอง ไม่ได้ตั้งเพื่อให้เป็นไปตามโครงการหรือเพื่อไปของบประมาณครับ แต่พอเราเริ่มเป็นที่รู้จัก และการมีเครือข่ายแนะนำก็จะมีหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนมาสนับสนุนเราทั้งงบประมาณและองค์ความรู้ มาเสริมให้เราเข้มแข็งยิ่งขึ้น...” แม้ว่าสมาชิกกลุ่มไม่ได้มุ่งเน้นผลกำไรจากการขายผลผลิตเป็นที่ตั้ง แต่ผู้นำชุมชนปถวิโมเดลกล่าวว่า “...ต้องให้สมาชิกเขาได้รายได้จากผลผลิตตามความเป็นจริงไม่ใช่ไม่ได้อะไรเลย ผมก็ระวังเรื่องการเงินไม่ให้มีปัญหาอันไหนผมพอช่วยได้ผมก็ช่วยครับ...” สมาชิกของกลุ่มปถวิโมเดลให้ข้อมูลว่า “...เงินที่ใช้จ่ายในกลุ่มที่รัฐไทยแกลดูแลครับ ซึ่งหักจากการขายผลไม้ที่สมาชิกเอามาขายในกลุ่มซึ่งหักน้อยมาก พวกเราไม่มีปัญหาอะไรอยู่แล้วครับบางทีผมว่าจะเข้าเนื้อที่รัฐไทยด้วยซ้ำ ทั้งเวลาใช้รถส่งผลไม้ก็รถของแกล หรือแม้กระทั่งเวลามาประชุมกันแกลก็เอาเงินนี้เลี้ยงข้าวเลี้ยงอาหาร...”

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า แหล่งเงินทุนและงบประมาณที่สนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. เงินทุนจากชาวบ้านในชุมชน

การระดมทุนเกิดจากการสนับสนุนและช่วยเหลือกันของสมาชิกในชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล โดยหมุดหมายหลักของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล คือ “การพึ่งพาตนเองบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น” เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี และคนในชุมชนมีความสุขและสุขภาพแข็งแรง

2. เงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

“การระเบิดจากข้างใน” ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ส่งผลให้ชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลเป็นที่รู้จักในวงกว้าง หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เล็งเห็นถึงขีดความสามารถ และความเข้มแข็งของชุมชน จึงได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกเพื่อต่อยอดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

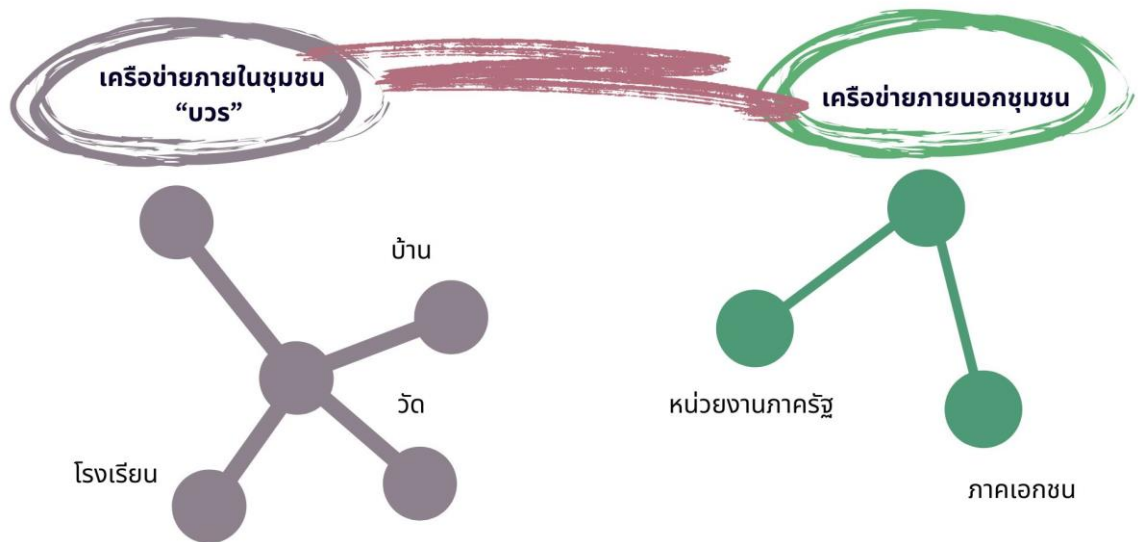
4.2.4 ปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดล

จากการสำรวจ และรวบรวมข้อมูล พบว่า บทบาทของภาคีเครือข่ายส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านปฎิวัติ (คลองเวฬุ) สู่การเป็นชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดล โดยหัวหน้าชุมชนได้ให้ข้อมูลว่า “...หมู่บ้านปฎิวัติ (คลองเวฬุ) อาศัยอยู่กันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เป็นแบบญาติมิตร ชุมชนเรามีพื้นฐานอาชีพเกษตรกรรม บ้านใกล้เรือนเคียงก็ปลูกผลไม้กันทั้งนั้น ในชุมชนก็มีวัดมะทาย เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ความรู้ในการทำเกษตรเราก็ได้พระครูเป็นผู้แนะนำแนวทางให้ไปหาความรู้เพิ่ม บางที่วัดก็เป็นสถานที่เหมือนเป็นเวทีกลางในชุมชน แล้วก็ยังมีโรงเรียนวัดมะทาย ที่เราจะให้ความรู้เพื่อสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลานของเรา ที่แรกกระทรวงศึกษา เขาก็จะมีการปิดโรงเรียนขนาดเล็ก เราก็รวมตัวกันเรียกร้องให้การศึกษายังคงอยู่ในชุมชนเพื่อพัฒนาเด็ก ๆ ของเรา ไม่อย่างนั้นต้องเดินทางไปเรียนที่ไกล ๆ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลก็มีสัมพันธ์ที่ดีกับวัดมะทาย และโรงเรียนวัดมะทาย แยกกันไม่ได้...” การให้ความสำคัญในความสัมพันธ์ของ บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) เป็นสิ่งที่หัวหน้าชุมชนเน้นในฐานะเป็นแนวคิดในการสร้างเครือข่ายสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในขณะเดียวกัน บทบาทของภาครัฐในการร่วมพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลก็มีความสำคัญในฐานะผู้สนับสนุน และส่งเสริมจากภายนอก เพื่อให้การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านปฎิวัติ (คลองเวฬุ) เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งในระดับหนึ่งแล้ว หน่วยงานภาครัฐจึงเข้ามาบริหารจัดการ ดังหัวหน้าชุมชนกล่าวว่า “... ข้อจำกัดของประเทศไทยเราอย่างหนึ่งคือ ระยะเวลาภาครัฐไม่ได้มาล้มลุกคลุกคลานไปกับเรา เราต้องเข้มแข็งและยืนได้ด้วยตัวเองก่อน รัฐถึงจะเข้ามาช่วยสนับสนุน ถ้าเป็นไปได้น่าจะสนับสนุนตั้งแต่เริ่ม มันก็น่าจะเป็นรูปธรรมที่รวดเร็วมากขึ้น แต่ก็ถือเป็นสิ่งดีที่ส่งเสริมเรา...” จากข้อมูล พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุน อาทิ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards – ACFS) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี กระทรวงอุตสาหกรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (สท.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ศูนย์วิจัยเกษตรภาคประชาชน จันทบุรี เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ เป็นการรวมกลุ่มสมาชิกของปฎิวัติโมเดล ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 23 สวน และมีเครือข่ายในการยกระดับผลไม้เกษตรอินทรีย์อีก 20 เครือข่าย ได้แก่ กลุ่มขลุ่ย แหลมสิงห์ ตรอกนอง หนองอ้อ บ่อเวฬุ ชาดไทย เนินมะหาด ท่าใหม่ นayaอาม และบ้านสะทอย แต่เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกและเครือข่ายหยุดลง ประกอบกับยอดการจำหน่ายและราคาของผลผลิตในช่วงเวลานั้นลดลงมาก ส่งผลให้สมาชิกและเครือข่ายลดน้อยลงซึ่ง ณ ปัจจุบัน ประธานกลุ่มยังไม่สามารถสรุปจำนวนสมาชิก และเครือข่ายที่เหลืออยู่ได้ “...ในช่วงโควิด เราลำบากกันมากครับ สมาชิกบางคนถอดใจถอยไปเลย เนื่องจากราคาตกต่ำมาก คือผลไม้อินทรีย์มันต้องดูแล

ใกล้ชิด และผลผลิตมันออกมาไม่มาก แถมลูกมันไม่สวยเหมือนกับระบบเคมี บางคนก็กลับไปทำแบบระบบเดิมครับ...แต่เดี๋ยวก่อนนี่สถานการณ์ดีแล้ว สมาชิกก็กลับมารวมตัวกันอีกครั้ง ที่เหนียวแน่นอยู่กันคือกลุ่มเดิมครับ ที่มีความศรัทธาในแนวทางเกษตรอินทรีย์ ส่วนมากคือกลุ่มที่ได้รับมาตรฐานออร์แกนิกไทยแลนด์ประมาณ 20 กว่าสวนครับ แต่คราวนี้ผมว่าพอสถานการณ์เริ่มดี คนเริ่มให้ความสนใจโดยเฉพาะคนซื้อสนใจด้านสุขภาพมากขึ้น ก็น่าจะมีกลุ่มสมาชิกกลับมาเพิ่มขึ้นครับ...” ขณะเดียวกันเริ่มมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายทางด้านเกษตรอินทรีย์ผลไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น สมาคมมังคุดอินทรีย์ซึ่งตัวแทนสมาชิกปถวีโมเดลก็ได้เข้าไปร่วมเพื่อรับฟังข้อมูลและนำมาเป็นแนวปฏิบัติให้กับกลุ่มสมาชิก ส่วนเครือข่ายทางด้านการตลาดเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดลได้

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปถึงปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคของชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดล ดังแสดงในภาพที่ 4.11 ดังนี้

ภาพที่ 4.11 ปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคของชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดล

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1. เครือข่ายภายในชุมชน

ผู้นำชุมชน และชาวบ้านหมู่บ้านปถวี (คลองเวฬุ) ให้ความสำคัญในความสัมพันธ์อันแนบแน่น ของ 3 สถาบันหลักในชุมชน ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน โดยใช้แนวคิด “บวร” ในการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนให้เข้มแข็ง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนนำไปสู่การสร้างสังคมแบบช่วยเหลือเกื้อกูล และถือเป็นเสน่ห์ของชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย

2. เครือข่ายภายนอกชุมชน

หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนมีส่วนสำคัญในการสนับสนุน และส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ภาคีเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิต และการบริโภคชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดล จำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภายนอก เพื่อนำไปสู่การร่วมมือในการแก้ไขปัญหา การพัฒนานวัตกรรม การแบ่งปันความรู้ และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

4.3 ผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการในการพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ชุมชนหมู่บ้านปฎิวิ (คลองเวฬุ) มีการพัฒนาตัวแบบการจัดการในการพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค สามารถอธิบาย ดังนี้

4.3.1 ความรู้ความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดล

จากการที่สมาชิกกลุ่มได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับไม้ผล ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการสอบถามผู้รู้แบบภูมิปัญญาชาวบ้านและการทดลองทำด้วยตนเอง แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มสมาชิก ทั้งนี้สมาชิกต่างสะท้อนความเห็น ว่า แม้หน่วยงานภาครัฐจะมีนโยบายการสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบอินทรีย์ แต่ขาดการลงพื้นที่ในชุมชนอย่างจริงจัง หรือไม่มีกรนำองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรมปฏิบัติได้จริงมาในการทำเกษตรอินทรีย์ให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีโรคพืช และแมลงที่มากขึ้น ทำให้กลุ่มสมาชิกต่างต้องไปศึกษาค้นคว้ากันเอง และดำเนินการทดลองปลูกซึ่งถ้าใครได้ผลดีก็นำมาแลกเปลี่ยนแก่สมาชิกกลุ่มให้เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มปฎิวิโมเดล “..พวกเราต้องลองผิดลองถูกกันเอง กว่าจะได้ผลก็เสียหายไปมาก หน่วยงานหรือภาครัฐมีแต่มาสนับสนุนส่งเสริมแต่ไม่ได้ลงมาถึงเกษตรกรจริงๆ ว่าเราต้องทำอะไรไปแบบไหน...เอาจริง ๆ หน่วยงานมาหาเราเมื่อเราตอนทำสำเร็จแล้วนะ...” อีกท่านเสริมว่า “...ดีที่หน่วยงานยังมาหาเรามาสนับสนุนเพิ่มเติมภายหลังนะ เพราะโรคพืชแมลงมันมีมาเรื่อย ๆ ก็ต้องหาวิธีคอยป้องกันดูแลกัน เราว่ากลุ่มเราเข้มแข็งให้กำลังใจกัน ฟังพากัน ช่วยกันหาวิธีแก้ไขพวกเราถึงอยู่ได้จนทุกวันนี้...” อย่างไรก็ตามสมาชิกมีความเห็นว่าองค์ความรู้เกษตรอินทรีย์ของกลุ่มปฎิวิโมเดลควรต้องตอบโจทย์ทางวิทยาศาสตร์เพื่อจะได้รวบรวมเป็นองค์ความรู้เป็นแนวทางให้สมาชิกใหม่หรือผู้ที่สนใจได้นำไปใช้ได้จริงต่อไป รวมทั้งสมาชิกเดิมได้พัฒนาต่อ

ยอดให้เกิดศักยภาพมากขึ้น โดยการศึกษาข้อมูลจากในหนังสือ ข่าวสารแวดวงเกษตรอินทรีย์ ค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ต และนักวิชาการจากอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆและหน่วยงานของภาครัฐแล้วนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ร่วมกัน โดยสมาชิกท่านหนึ่งกล่าวว่า "...เราอยากได้วิธีการทำที่ชัดเจน พิสูจน์ได้ว่าวิธีการนี้มันตอบโจทย์แก้ปัญหาได้ พี่รัฐไทเลยนำปัญหาและผลที่เราทดลองทำได้แบบภูมิปัญญาชาวบ้านไปเข้าห้องแล็บว่ามีสัดส่วนที่เปอร์เซ็นต์ อย่างน้ำหนักจุลินทรีย์เราทำเองเอาผลไปตรวจค่าในห้องแล็บมันไม่เสถียรคือกระบวนการหมักไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนเหมือนห้องแล็บก็อยากจะให้เทียบเคียงกับวิทยาศาสตร์ จริงอยู่วัดค่าเป๊ะ ๆ ไม่ได้แต่พอมืออะไรมายืนยันว่าเราไม่หลงทางกัน แล้วเวลาใครอยากเข้ามาทำก็ทำได้เลยไม่ต้องเสียเวลาคำหาทางแบบพวกเรตอนสมัยก่อนรุ่นหลังจะได้ทำงานง่ายขึ้น..." ในขณะที่อีกท่านกล่าวเสริมว่า "...บางทีสูตรผสมสมุนไพรสวนทางนี้ใช้ปริมาณมาก แต่อีกสวนน้อยกว่าแต่สามารถกำจัดแมลงได้เท่ากัน เราก็จะหาจุดที่ใช้ทุนน้อยที่สุดแต่ได้ผลอันนี้ก็คงต้องใช้แนววิทยาศาสตร์นักวิชาการมาช่วยหาคำตอบให้เรา..."

แนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการ และการใช้องค์ความรู้ในการดำเนินการเกษตรอินทรีย์ พบว่า สมาชิกได้แบ่งผู้ดูแลกลุ่มพืชผลที่มีปลูกในกลุ่มเกษตรอินทรีย์ 5 กลุ่มประกอบด้วย 1) กลุ่มองค์ความรู้ทุเรียน 2) กลุ่มองค์ความรู้มังคุด 3) กลุ่มองค์ความรู้เงาะ 4) กลุ่มองค์ความรู้ลองกอง และ 5) กลุ่มองค์ความรู้สละ โดยบทบาทหน้าที่ คือการรวบรวมองค์ความรู้ในกลุ่มพืชผลที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับ 1) บัญชีอินทรีย์ที่เป็นอาหารพืช 2) ฮอริโมนเพื่อการบำรุงพืช และ 3) สมุนไพรสำหรับการรักษาโรคพืช และการให้คำแนะนำต่าง ๆ แก่สมาชิกในชุมชน เนื่องจากในปัจจุบันมีความรู้ หรือแนวคิดเทคนิควิธีใหม่ ๆ ในเกษตรอินทรีย์มากขึ้น การรวบรวมข้อมูลจึงเป็นสิ่งที่มีสมาชิกปถวิโมเดลให้ความสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกได้มีแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม มีความชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงโดยไม่ต้องลองผิดลองถูก นอกจากนี้จะช่วยให้สมาชิกใหม่ที่ยังไม่มีความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์มาก่อนสามารถนำไปใช้ได้ทันที รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ที่กำลังสนใจที่ในการเปลี่ยนรูปแบบการทำสวนเป็นระบบเกษตรอินทรีย์ และเป็นการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด ทำให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกซื้อผลผลิตจากปถวิโมเดลเมื่อเห็นถึงกระบวนการดูแลเอาใจใส่และปลอดภัยจากสารเคมีของผลผลิต ถึงแม้ว่า สมาชิกเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดลจะมีแนวคิดด้านเกษตรอินทรีย์ไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีความหลากหลายทั้งด้านองค์ความรู้ และประสบการณ์ต่างกัน จึงมีการแบ่งกลุ่มสมาชิกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มสมาชิกที่ได้รับรองมาตรฐานอแกนิกไทยแลนด์ จะเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำการเข้าสู่มาตรฐานในกลุ่มอื่น ๆ 2) กลุ่มสมาชิกที่เตรียมเข้าสู่มาตรฐาน และ 3) กลุ่มสมาชิกที่เข้ามาใหม่ที่ต้องการเรียนรู้

จากการรวบรวมข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการในการพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคของชุมชนเกษตรอินทรีย์ปถวิโมเดล ดังนี้

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

ชาวบ้านในชุมชนศึกษาค้นคว้าการทำงานเกษตรอินทรีย์โดยใช้วิธีการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงภูมิปัญญาในการทำเกษตรกรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเกิดจากการสะท้อนตนเอง (Self-reflection) การจัดการตนเอง (Self-management) และการประเมินตัวเอง (Self-assessment) นำไปสู่การลองผิดลองถูก โดยชาวบ้านในชุมชนสามารถถอดบทเรียนในการทำงานเกษตรอินทรีย์ได้ด้วยตนเอง

2. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1) ความพอประมาณ

ชาวบ้านหมู่บ้านปัลลิวี (คลองเวฬุ) ให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าทางการเกษตรตามศักยภาพของคนในท้องถิ่นในที่ดินทำกินของตน ก่อให้เกิดความรัก ภาควุมใจ และความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นตน

2.2) ความมีเหตุผล

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวบ้านหมู่บ้านปัลลิวี (คลองเวฬุ) คือ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของคนในชุมชน ดังนั้น นวัตกรรมทางสังคมบนพื้นฐานความเป็นไปได้ตามศักยภาพชุมชนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่นำชุมชนไปสู่ความยั่งยืน เช่น การใช้ฟางข้าวในการผสมเกสรให้แก่พืชสวนเพื่อเพิ่มผลผลิต หรือ หากใช้สารเคมีในการทำเกษตร ผลที่ตามมานอกจากทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายแล้วยังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ด้วย เป็นต้น

2.3) ภูมิคุ้มกัน

ชุมชนเกษตรอินทรีย์ปัลลิวีโมเดลคำนึงถึงความท้าทาย และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยการจัดการและการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน อาทิ ธนาคารฝักรังไร เป็นการบริหารฝักรังไร โดยการยืมและฝากฝักรังไร การวางแผนความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เป็นต้น

2.4) เงื่อนไขความรู้

สมาชิกในชุมชนเกษตรอินทรีย์ปัลลิวีโมเดลเน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ในระดับชุมชน และระดับประเทศ เช่น การตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนบ้านปัลลิวี การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเพื่อหนุนเสริมองค์ความรู้ใหม่ ๆ ก่อให้เกิดนวัตกรรมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์อีกด้วย เช่น การตั้งศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้า

เกษตร อีกทั้งประชาชนต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมศึกษาด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาผืนสายพันธุ์ชั้นโรง เป็นต้น

2.5) เงื่อนไขคุณธรรม การทำการเกษตรอินทรีย์ต้องใช้ความอดทนและตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม (Planet) มนุษย์ (People) และกำไรในจากการประกอบกิจการ (Profit) การพึ่งพาตนเอง การตั้งเป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต้องมีสัจจะ มีวินัย มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักรับผิดชอบในการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ

3. แนวทางการสร้างความรู้ความเข้าใจ

3.1) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication)

การขับเคลื่อนชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลด้วยการเน้นการสื่อสารของคนในชุมชนเป็นหลัก จะเห็นได้ว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพบปะพูดคุยกัน นอกจากจะเป็นการส่งสาร และรับสารให้เกิดความกระจ่างแล้ว ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนด้วย

3.2) ความไว้วางใจ (Trust)

ชุมชนให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคง โดยให้คุณค่าของความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และตัวแทนจากหน่วยงานภายนอก เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การทำงานเป็นทีม (Teamwork) ซึ่งการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนในการส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

3.3) การยอมรับความผิดพลาด (Lesson Learned)

ชุมชนมิได้มุ่งหวังถึงการประสบความสำเร็จแต่เพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าชาวบ้านในชุมชน หรือสมาชิกในชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลร่วมกันลองผิดลองถูก ซึ่งเกิดจากการร่วมกันเรียนรู้ ซึ่งหากปราศจากความผิดพลาด ชาวบ้านจะไม่ได้บทเรียนเพื่อพัฒนาต่อยอดกิจกรรมทางการเกษตรแม้แต่น้อย การยอมรับความผิดพลาดมิได้เป็นการพ่ายแพ้ หากแต่เป็นจุดเริ่มต้นของนวัตกรรมของชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคของชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดล

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

4.3.2 การบริหารจัดการตามรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดล ด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ชุมชนหมู่บ้านปฎิวัติ (คลองเวฬุ) มีการกำหนดแนวทางและตั้งเป้าหมายการจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

1. การรวมตัวกันของสมาชิกในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปฎิวัติโมเดลที่มีเป้าหมายคือการทำเกษตรอินทรีย์ให้มีมาตรฐาน จึงร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ของปฎิวัติโมเดลว่า “เกษตรอินทรีย์มี

มาตรฐาน มีคุณธรรม เลี้ยงชีพได้ ส่งต่อถึงลูกหลานได้ยั่งยืน” เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีการทำงานในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นกลุ่มปฎิวัติโมเดลจึงมีการกำหนดเงื่อนไขการเข้าร่วม ข้อกำหนดของมาตรฐาน และข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกกลุ่มปฎิวัติโมเดล ดังนี้

เงื่อนไขการเข้าร่วม

- 1) ต้องปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์
- 2) ต้องยื่นใบสมัครเพื่อสู่กระบวนการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร (Organic Thailand) เนื่องจากกลุ่มปฎิวัติมีความมุ่งมั่นจะยกระดับมาตรฐานของกลุ่มให้ทัดเทียมกับมาตรฐานระดับประเทศและเป็นการบูรณาการระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการด้านเกษตรอินทรีย์
- 3) ผู้สมัครควรมีพื้นฐานด้านเกษตรอินทรีย์และหมั่นหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง
- 4) มีจิตสำนึกตระหนักถึงความปลอดภัยและมั่นคงทางอาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค
- 5) มีจิตสำนึกเพื่อการรักษาไว้ซึ่งความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และวิถีเกษตรผสมผสาน
- 6) มีคุณธรรมทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยต้องรักษาสถานะความเป็นอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่การผลิต

ข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกปฎิวัติโมเดล

- 1) เข้าร่วมประชุม การพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมของกลุ่มปฎิวัติโมเดลอย่างสม่ำเสมอ
 - 1.1) การพบปะแลกเปลี่ยนอย่างสม่ำเสมอเพื่อแบ่งปันความรู้ แนวทางการแก้ปัญหา การตลาด และการเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้ทันท่วงที
 - 1.2) เพื่อทราบความคืบหน้าการจัดการสวนของสมาชิกปฎิวัติโมเดล
- 2) มีป้ายชื่อสวน เพื่อแสดงถึงพื้นที่ที่อยู่ในกระบวนการเกษตรอินทรีย์
- 3) หากไม่สามารถปฏิบัติตามข้อบังคับปฎิวัติโมเดล 12 ข้อ จะมีมาตรการจัดการ 3 ระดับ ได้แก่
 - 3.1) กล่าวตักเตือน
 - 3.2) สอบสวนข้อเท็จจริง
 - 3.3) ระงับ และยกเลิกการรับรองมาตรฐานปฎิวัติโมเดล
- 4) กระบวนการผลิตที่ประณีตทั้งก่อนเก็บเกี่ยว ระหว่างเก็บเกี่ยว และหลังเก็บเกี่ยว ตามแบบฉบับปฎิวัติโมเดล

ข้อกำหนดของมาตรฐานกลุ่มปฎิวัติ

- 1) มีระยะปรับเปลี่ยนสู่เกษตรอินทรีย์ ผลไม้ 18 เดือน พืชผัก/สมุนไพร 12 เดือน เพื่อลดความเสี่ยงต่อการตกค้างของสารเคมีในดินและต้นพืช เนื่องจากสารเคมีบางชนิดมีผลการตกค้างในสิ่งแวดล้อมเป็นเวลานาน
- 2) ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี ยาฆ่าหญ้า ฮอร์โมนสังเคราะห์ทางเคมี และปุ๋ยหรือน้ำหมักที่ผลิตจากขยะที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารพิษ
 - 2.1) ไม่อนุญาตให้ใช้ยาฆ่าหญ้าทุกชนิด ทั้งสารเคมีและสารอินทรีย์
 - 2.2) ไม่อนุญาตให้ใช้ปุ๋ยหมักจากกระบวนการทางขยะเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารพิษ สารเคมี และโลหะหนัก
- 3) ทำแนวกันชนบริเวณที่มีความเสี่ยง เพื่อป้องกันสารเคมี ทางดิน และทางอากาศ
- 4) ป้องกันแหล่งน้ำจากการปนเปื้อนสารเคมี มีการบำบัดน้ำ ในกรณีที่เป็นแหล่งน้ำสาธารณะ ควรติดตั้งระบบให้ปุ๋ยทางน้ำเพื่อการบำบัดน้ำให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัย และเพื่อความสะอาดในการให้ปุ๋ยและน้ำหมักสมุนไพร
- 5) ไม่ใช้เครื่องมือการเกษตร อุปกรณ์การเก็บเกี่ยวบรรจุภัณฑ์ และระบบขนส่งร่วมกับกระบวนการที่ใช้สารเคมี เนื่องจากสารเคมีสามารถตกค้างในอุปกรณ์การเกษตร เช่น อุปกรณ์พ่นยา ตะกร้า เครื่องมือเก็บเกี่ยวเป็นเวลานานเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสู่ผลผลิตเกษตรอินทรีย์
- 6) มีการทำปัจจัยการผลิตในพื้นที่สวนให้มีหลากหลาย เหมาะสม และเพียงพอต่อพื้นที่ทำการเกษตร เช่น การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักจุลินทรีย์ น้ำหมักสมุนไพรต่างๆ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและลดความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารเคมีจากแหล่งที่ซื้อจากภายนอก
- 7) รักษาสมดุลสิ่งแวดล้อม ปลูกพืชหลากหลายชนิดทั้งพืชผักและสมุนไพร
 - 7.1) มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงที่มีประโยชน์ เพื่อช่วยต่อการป้องกันแปลงเกษตรจากแมลงศัตรูพืช
 - 7.2) มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการเติมและดำรงอยู่ของจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันจากโรคพืช
 - 7.3) มีการปลูกพืชผักสมุนไพรสำหรับการบริโภคเพื่อสุขภาพ และเป็นสารไล่แมลง
- 8) มีการจัดบันทึกการทำงาน บันทึกปริมาณผลผลิต บันทึกสูตรการผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมัก และแหล่งวัตถุดิบที่นำเข้ามาจากภายนอก

8.1) บันทึกข้อมูลเป็นปัจจุบัน สามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงวิธีการผลิตและระยะเวลาเริ่มต้นการเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์

8.2) มีหลักฐานอ้างอิงสูตรการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก สารไล่แมลง เป็นต้น

8.3) มีหลักฐานข้อมูลการนำเข้าวัตถุดิบจากภายนอก

9) จัดการสวนและพื้นที่โดยรอบให้สะอาด เป็นระเบียบ และเหมาะสมกับวิถีเกษตรอินทรีย์

10) มีความเป็นธรรมต่อแรงงาน ให้สอดคล้องต่อกฎหมายแรงงาน

11) ในการทำปุ๋ยสัตว์ สัตว์เลี้ยงต้องมีความเป็นอิสระ อาหารและยาที่ใช้ต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการปศุสัตว์

12) ผลผลิตทางการเกษตร และการแปรรูป วัตถุดิบและวิธีการผลิตต้องได้รับการรับรองจากคณะกรรมการปศุสัตว์

12.1) แหล่งที่มาของวัตถุดิบต้องมาจากแปลงเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานปศุสัตว์

12.2) สถานที่ผลิต เครื่องมือการผลิต และสูตรการผลิต ต้องมีความสะอาดเหมาะสมตามมาตรฐานปศุสัตว์

12.3) ห้ามสวมสิทธิ์ด้วยผลผลิตจากแหล่งอื่นที่ไม่ได้รับการรับรองจากปศุสัตว์

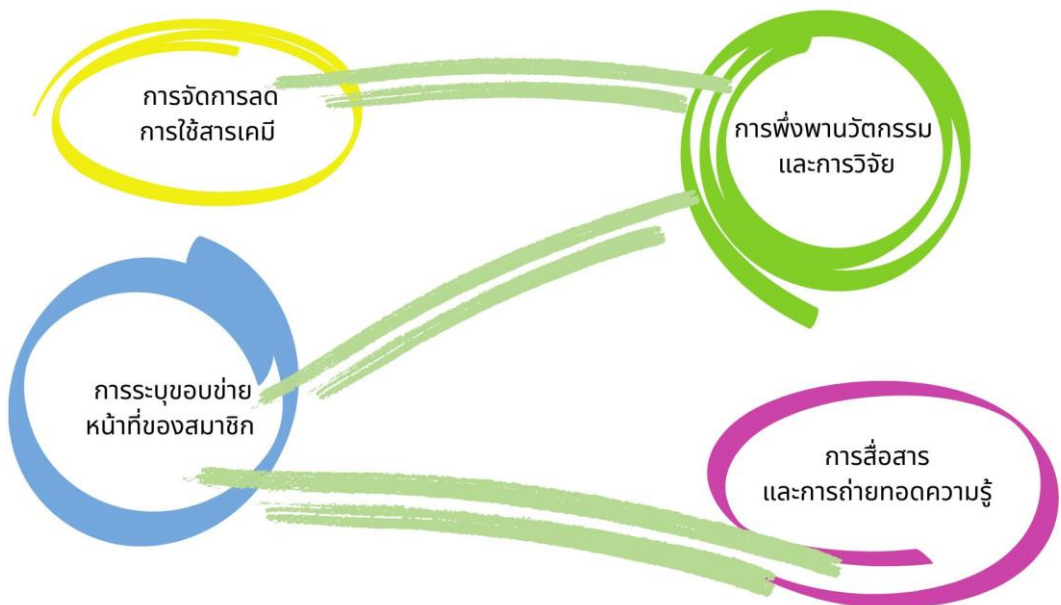
สำหรับด้านการบริหารงบประมาณการจัดการในชุมชนเกษตรอินทรีย์ปศุสัตว์ พบว่ายังมีรูปแบบการจัดการแบบครอบครัว กล่าวคือ ผู้นำเกษตรอินทรีย์ปศุสัตว์จะเป็นผู้ดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายและสำรองค่าใช้จ่ายในบางกรณี โดยรายได้ที่เข้ามาในกลุ่มมาจากการหักจากยอดของสมาชิกที่ส่งขายกิโลกรัมละ 1-2 บาท เพื่อมาใช้จ่ายในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน และมีการตัดราคาจากการขายประมาณ 5-10 บาทต่อกิโลกรัมเพื่อมาใช้จ่ายใน ด้านค่าแรงการคัดแยกผลไม้ ค่าเสื่อมของอุปกรณ์ เป็นต้น ซึ่งสมาชิกท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “...เราให้ประธานกลุ่มเป็นคนดูแลให้เขาช่วยตัดสินใจ แบบเราเริ่มต้นก็มอบให้ประธานเขาดูแลไปจนถึงตอนนี้ ประธานเขาก็มีการชี้แจงบัญชีตลอดนะ พวกเราก็ไม่ค่อยสนใจอะไรกันนะ เขาหักเงินจากสมาชิกน้อยนิดเอาไปบริหารจัดการในกลุ่ม แถมยังมีทั้งจ่ายค่าแรง ค่าอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ตอนนำผลไม้มาขาย แถมเรามาใช้สถานที่การประชุมที่บ้าน ประธานยังมีค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอาหารที่จัดเลี้ยงสมาชิกอีก ประธานเขาก็บริหารหมุนเวียนไป อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดการงบประมาณในรูปแบบเดิมอาจเป็นอุปสรรคกลุ่มปศุสัตว์ที่กำลังมีสมาชิกเพิ่มขึ้นและทำการขยายตลาดมากขึ้นโดยเฉพาะเมื่อมีตลาดผลไม้อินทรีย์ส่งในการส่งรูปแบบบรรจุ

กล่อง เนื่องจากสมาชิกมีการส่งผลไม้ในปริมาณมากจึงมีรูปแบบซึ่งตามแข่ง ในขณะที่ตลาดที่รับซื้อผลผลิตต้องการผลผลิตส่งในรูปแบบบรรจุกล่อง เช่น ซูเปอร์มาร์เก็ตต้องการให้บรรจุผลไม้ใส่กล่องละ 18 กิโลกรัม ทำให้มีการซึ่งต่อกล่องจะเกินกล่องละประมาณ 2-3 ซีด เช่น กล่องละ 18.2 หรือ 18.3 กิโลกรัม เนื่องจากผลไม้อย่างสุกไปเรื่อย ๆ น้ำหนักจะลดลง จึงทำให้จำนวนสุทธิกิโลกรัมที่รับมาจากสมาชิกมากกว่าจำนวนสุทธิกิโลกรัมที่บรรจุกล่องเพื่อส่งตลาด ดังที่ผู้นำชุมชนปฎิวิโมเดลกล่าวว่า “...ผมระวังมากเรื่องการเงินของกลุ่มพยายามไม่ให้มีปัญหาครับ มีการชี้แจงสมาชิกให้ทราบรายรับรายจ่ายตลอด ส่วนด้านการขนส่งผมจะเป็นคนดำเนินการโดยผมได้รับภาระดูแลค่าแรงในการขนส่งและบรรจุกล่อง เช่น ถ้าตลาดรับซื้อกิโลกรัมละ 180 บาท ก็จะซื้อสมาชิก 175 บาท หรือ 170 บาท บ้างแล้วแต่ไซด์ของผลผลิตครับ ซึ่งจะต้องเป็นราคาที่สมาชิกพอใจรับได้ ผมก็พยายามให้เป็นราคาที่เป็นธรรมแก่สมาชิกครับ แต่บางทีเงินมันก็หายไประหว่างทางครับ เช่น พอเอามาแยกซึ่งเป็นกล่องมันก็หายไปแล้วประมาณสองสามซิดต่อกล่องครับ คราวนี้พอหลาย ๆ ต้นมาซึ่งแยกเป็นกล่องก็ทำให้ยอดที่รับจากสมาชิก กับยอดที่ส่งออกขายไม่เท่ากัน บางทีก็เข้าเนื้อเยอะครับ...” ในขณะที่สัมภาษณ์สมาชิกท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “...เอาจริง ๆ ผมว่าบางปีมันก็เข้าเนื้อพีร์รัฐไทนะ ผมเห็นแกหน้าเขียว ๆ ก็ถามพีร์รัฐไทไหวใหม่ แกก็บอกว่าได้อยู่ แกก็อยากประทับใจประคองกลุ่มให้ไปได้ดีนั่นแหละ...” จากเดิมที่มีระบบบริหารจัดการแบบครอบครัวเกี่ยวพันกัน สมาชิกกลุ่มจึงมีแนวคิดที่จัดทำให้เป็นระบบที่ชัดเจนมากขึ้น ไม่ทำให้ผู้นำกลุ่มเป็นผู้รับภาระไว้คนเดียว จึงได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ในการจัดทำระบบเข้าสู่ธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) เพื่อนำกลไกทางการบริหารจัดการของภาคธุรกิจมาใช้เพื่อสร้างความยั่งยืนทางการเงิน ผู้นำกลุ่มกล่าวว่า “...ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีจะช่วยนำระบบธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) มาใช้กับกลุ่มพวกเรา คิดว่าต่อไปด้านการเงินเราจะเป็นระบบมากขึ้นครับ เพื่อจะได้เห็นเส้นทางของรายรับรายจ่ายที่เป็นระบบมากขึ้น และการชี้แจงกับสมาชิกก็จะง่ายขึ้น อย่างบางทีของเสียผมจ่ายเงินจ่ายไปก่อน เช่น ได้เงินมา 100 บาท แต่เสียเงิน 200 บาท มันอย่างนี้แหละครับ ผมเลยว่าเราก็ต้องเริ่มทำระบบธุรกิจเพื่อสังคมเลย ครับ เพราะเรามีผลผลิตทุกปี และถ้าการตลาดเราไม่ดี ทุกคนก็จะถอยจากการทำเกษตรแบบอินทรีย์ไปหมด...”

เนื่องจากความต้องการของตลาดเน้นทั้งปริมาณผลผลิตจำนวนมากและต้องคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานที่ตลาดกำหนด เช่น ขนาด คุณภาพสีผิว เป็นต้น ทำให้ระบบสารเคมีจึงเป็นตัวเลือกของเกษตรกรเพื่อช่วยเร่งการผลิต ทั้งการบำรุง รักษาและป้องกันจากโรคของพืชและแมลง เช่นเดียวกับเกษตรกรในชุมชนปฎิวิโมที่ในอดีตก็ใช้ระบบเคมีเพื่อตอบโจทย์ของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศเป็นระยะยาวนาน จนได้ตระหนักถึงผลกระทบจากสภาพแวดล้อมซึ่งรวมถึงระบบนิเวศของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ภาวะขาดแคลนน้ำ มีโรคและแมลงศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น ตลอดจนราคาผลผลิตตกต่ำ และสิ่งที่กระทบมากที่สุดคือปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดการใช้สารเคมีเป็นระยะเวลานาน

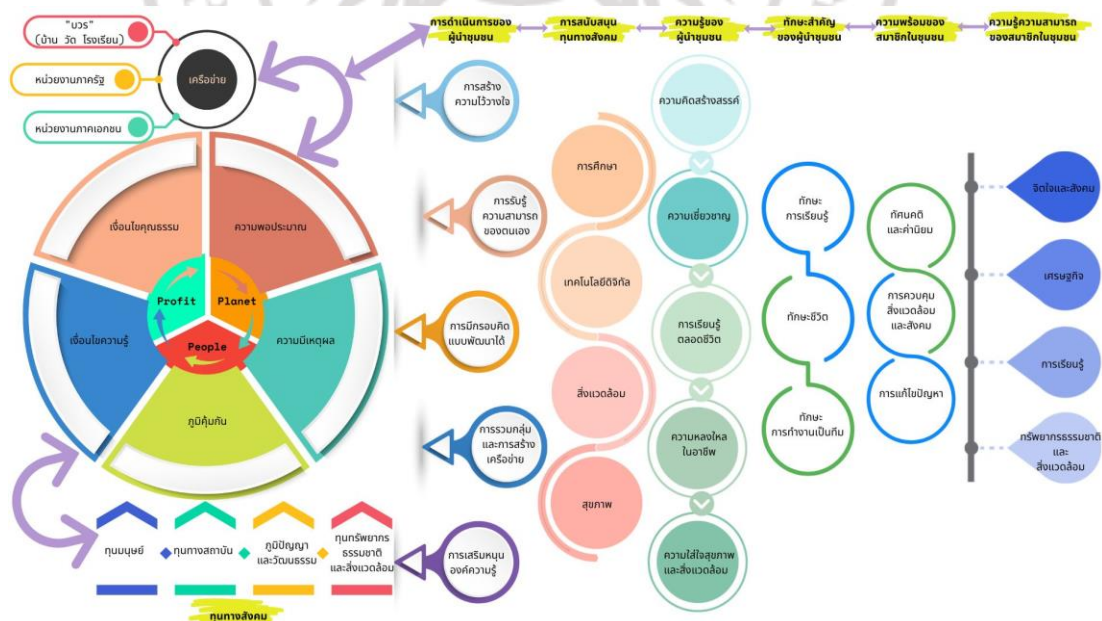
จนทำให้เกษตรกรในชุมชนปถวีหันกลับมาทบทวนตนเอง ประกอบกับช่วงเวลาเดียวกันนั้นชุมชนรับการอบรมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรอินทรีย์ จึงทำให้เริ่มชุมชนหันมาเปลี่ยนวิถีการทำเกษตรในระบบอินทรีย์แทนซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับเกษตรกรด้านไม้ผล แต่ด้วยความเชื่อมั่นและความศรัทธาว่าทำได้จึงทำให้เกิดผลสำเร็จในปัจจุบันจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดล ซึ่งทำให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยเฉพาะระบบนิเวศที่กำลังฟื้นตัวไปในทิศทางที่ดีขึ้นที่เกิดจากการรวมแรงรวมใจกันของคนในชุมชน จากการอธิบายของผู้นำเกษตรอินทรีย์ปถวีโมเดลในตอนหนึ่งว่า “...การทำเกษตรอินทรีย์ต้องมีความประณีตครับ โดยเฉพาะทุเรียนเป็นไม้ผลที่ปลูกในระบบอินทรีย์ที่ยากที่สุด เราจะต้องปรับสภาพให้สมดุลในระบบนิเวศก็อาศัยฟัฒังชั้นโรงในการผสมเกสรดอกทุเรียนกลุ่มสมาชิกของเราเลยร่วมกันทำโลโก้ปถวีโมเดลเป็นรูปทุเรียนและฟัฒังชั้นโรงครับ โลโก้จะเป็นการสื่อให้คนภายนอกได้รู้จักชุมชนและเชื่อมั่นในผลผลิตของเรา รวมทั้งจะเป็นเครื่องเตือนใจของพวกเราในการรักษามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วย...”

จากข้อมูลข้างต้น การบริหารจัดการตามรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนหมู่บ้านปถวี (คลองเวฬุ) สะท้อนถึงการสร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Ensure Sustainable Consumption and Production Patterns) สามารถสรุปได้ ดังแสดงในภาพที่ 4.12 ดังนี้

ภาพที่ 4.12 การบริหารจัดการตามรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนหมู่บ้านปถวี (คลองเวฬุ)

1. การจัดการลดการใช้สารเคมี และของเสียทุกชนิดตลอดวงจรชีวิตการเกษตรด้วยวิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพที่ดีของผู้ผลิต และผู้บริโภค โดยการกำหนดกติกา และเงื่อนไขในการเข้าร่วมกลุ่มของคนในชุมชน และสมาชิกเครือข่ายในการทำการเกษตรอินทรีย์
2. การพึ่งพานวัตกรรม และการวิจัย ทั้งนวัตกรรมทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางสังคมซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนการบริหารจัดการตามรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน อาทิ การสร้างธุรกิจเพื่อสังคม การวิจัยการทำเกษตรอินทรีย์ นวัตกรรมการตลาดออนไลน์ เป็นต้น ในฐานะการลดต้นทุนในการดำเนินธุรกิจ ในขณะที่เดียวกันเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค
3. การสื่อสาร และการถ่ายทอดความรู้ โดยผู้นำชุมชน และชาวบ้านร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง (Learning by Doing) ซึ่งจะสะท้อนถึงปัญหา และประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมการเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง การประชุมร่วมกันทุกเดือนทำให้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ของชุมชน โดยสมาชิกในกลุ่มจะมองเห็นเป้าหมายในทิศทางเดียวกัน
4. การระบุนโยบายหน้าที่ของสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่มเกษตรอินทรีย์ปฎิวิโมเดลมีการกำหนดผังองค์กร และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ชัดเจน สมาชิกในกลุ่มมีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตามเงื่อนไขและข้อตกลงของกลุ่มร่วมกัน

ภาพที่ 4.13 การจัดการความรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิต และการบริโภคของชุมชนบ้านปฎิวิ (คลองเวฬุ) จังหวัดจันทบุรี

กล่าวโดยสรุปจากภาพที่ 4.13 แสดงถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ทูทางสังคมและการพัฒนาทางสังคม ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการ เพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ “การจัดการความรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภคของชุมชนบ้านปลิว (คลองเวฬุ) จังหวัดจันทบุรี” ต่อไป

4.4 ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิตและการบริโภค

จากการรวบรวมข้อมูลในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตามรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชน ด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปลิวโมเดล พบว่า ชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านปลิว (คลองเวฬุ) ได้มีโอกาส และเห็นความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสุขภาพของคนในชุมชน ความมุ่งมั่นทุ่มเทของผู้นำชุมชนที่จะสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เป็นจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่นที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้ประโยชน์ (Win-win Situation) กล่าวคือ คนในชุมชนได้ประโยชน์จากการทำการเกษตรอินทรีย์ทั้งในมิติเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่เดียวกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ได้รับการดูแลรักษาอย่างยั่งยืน จากข้อมูลการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “...ป้ารู้สึกดีที่ชุมชนเราได้เป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยความศรัทธา และการยึดมั่นในการดำเนินชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง แถมเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับยอดเยี่ยม กินดี ก็ภูมิใจ เวลาเขาจัดกิจกรรมอะไรก็ไปเข้าร่วม ฟังโน่นนี่อยู่เรื่อย ได้พัฒนาตัวเองไปด้วย ในกลุ่มก็พูดคุยถามความเห็น แลกเปลี่ยนว่าสวนเราเป็นยังไง สวนเพื่อนเป็นยังไง” ในขณะที่หัวหน้าชุมชนกล่าวเสริมว่า “ชุมชนเราให้เกียรติกัน มีอะไรเรากุยกัยกัน ลองผัดเรียงรู้อารมณ์กันไป หรือเวลามีจัดอบรม เช่น อาจารย์มีมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีมาให้ความรู้ มาช่วยเราพัฒนาชุมชนก็เป็นความหวังของพวกเราเหมือนกัน...”

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสกัดเป็นผลการถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในมิติการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตามรูปแบบด้านการผลิตและการบริโภคของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปลิวโมเดล ดังแสดงในภาพที่ 4.14 ดังนี้

ภาพที่ 4.14 ผลการถ่ายถอดองค์ความรู้การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในมิติ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตามรูปแบบด้านการผลิตและการบริโภคของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ปัตถิโมเดล

1. การให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์

การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านปัตถิ (คลองเวฬุ) ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในการร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่นบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากปราศจากการ มองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนในชุมชนแล้ว การเดินทางขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ปัตถิโมเดลใช้แนวคิดที่เชื่อว่า “มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาได้”

2. การให้คุณค่ากับความแตกต่าง

สมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปัตถิโมเดลเล็งเห็นถึงข้อจำกัด และความแตกต่างทั้ง บริบทเชิงพื้นที่ในการทำการเกษตรอินทรีย์ และข้อจำกัด หรืออุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ การให้ คุณค่าในความแตกต่างก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน รวมถึงสมาชิกในกลุ่มที่จะ ประคองสถานการณ์เลวร้ายให้ผ่านไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ ประเด็นความคิดเห็นที่แตกต่างนำไปสู่ การเชื่อมโยงความคิดที่หลากหลาย อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดยกระดับการพัฒนาเกษตร อินทรีย์ในอนาคต

3. การให้คุณค่ากับวิถีชีวิต

หมู่บ้านปัตถิ (คลองเวฬุ) เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับ “อยู่ดี กินดี” ของกระทรวงมหาดไทย เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ และขยาย โอกาสให้คนในชุมชน วิถีชีวิตที่มีรากเหง้าทางเกษตรกรรมส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค ปกป้อง หวง แหวน และภูมิใจในความเป็นชุมชน ดังนั้น การให้คุณค่ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน จึงมีความ สอดคล้องร้อยเรียงไปการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านปัตถิ (คลองเวฬุ) อันแนบแน่น